

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
DAILĖS KATEDRA

MARTYNAS PETREIKIS

Dailės magistrantūros (specializacija – tapyba) studentas

„VEIDAI“

Egzistencinė individo būtis postmodernioje visuomenėje

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas:
prof. doc. Ričardas Garbačiauskas
Darbo recenzentas:
doc. Arūnas Uogintas

Šiauliai 2012

SIAULIAI UNIVERSITI
FACULTY OF ARTS
ART DEPARTMENT

MARTYNAS PETREIKIS

Master of Fine Arts (specialization - painting) student

“FACES”

Human existence into a postmodern society

MASTER`S THESIS

Labour leader:

prof. doc. Ričardas Garbačiauskas

Reviewer:

Doc. Arūnas Uogintas

Siauliai 2012

SANTRAUKA

Tapybos kolekcijoje „Veidai“ nagrinėjama problema – jauno žmogus kančios ir egzistencinio nepilnavertiškumo būvis postmodernioje visuomenėje. Kiekvienas personažas - apsuptas absurdo pasaulio, kuriame nesijaučia saugus, išgyvenantis vidinius ir išorinius tapatybės bei būties klausimus.

Darbų ciklui sukurti naudojamos skaitmeninės fotografijos, bei kompiuterinių programų technologijos. Remiantis sukaupta foto vizualine medžiaga, buvo sukurtas penkių darbų ciklas daugiasluoksnės aliejinės tapybos technika ant drobės.

Konceptualioji kolekcijos dalis grindžiama Baumano globalizacijos filosofija postmodernioje kultūroje. Darbe išsamiau analizuojama kaip postmodernioji kultūra paliečia jauną individą ir kaip įtakoja jo egzistencinę būti postmodernioje visuomenėje.

Magistrinio darbo kolekcija „Veidai“ - mano paties vizija į dabartinę, jauno žmogaus būti postmodernioje visuomenėje. Pats kaip kūrėjas analizuodamas artimiausią aplinką, stebėdamas draugus ir jų egzistenciją šiuolaikinėje žinių visuomenėje, fiksuodamas jų portretus kaip kūrybinės formos objektą ant drobės perteikiau egzistencinius portretus.

Darbo temos problematika padeda atskleisti šiandienai aktualias socialines, psichologines ir humanistines postmodernioje visuomenėje egzistuojančio jauno žmogaus problemas.

Šalia pilnavertiškos, technologijų amžiuje besikuriančios visuomenės, besimėgaujantios masiniu vartojimu. Šalia kultūros, kuri pasitenkindama vien materialiais pojūčiais netenkanti žmogiškojo prado ir žmogiškų dvasinių vertybių, iškyla daug naujų socialinių problemų, kurios gal būt nebuvo tokios aktualios anais amžiais. Šalia šios masinės postmoderniosios geopolitinės visuomenės, mano darbai iškyla it veidrodis, kurie atveria visai kitą „rožinės“ sociokultūros pusę.

SUMMARY

Collection of painting "Faces" The problem of - a young man of suffering and the existential state of inferiority in post-modern society. Each character - is surrounded by an absurd world we do not feel safe, išgyvenantis internal and external questions of existence and identity.

Used to create a cycle of works in digital photography, and computer software technology. Based on the accumulated photo visual material was created by a multi-layered series of five works in oil on canvas painting technique.

Conceptual collection is based on the philosophy of globalization, Bauman, Postmodern Culture. Detailed analysis of the work as postmodern culture affects young individuals, and how it affects the existential be post-modern society.

Master collection work "Faces" - my own vision of the current, being a young man in post-modern society. Itself as a developer in analyzing the immediate surroundings, watching friends and their existence in the modern knowledge society, to record their portraits as a creative form of an object on the canvas portrayed existential portraits.

Topics topics relevant to today helps to reveal the social, psychological and humanistic postmodern society exists the problems of young people.

Near full-value, the emerging era of society who enjoy mass consumption. Cultures, which material content only with the human senses netenkanti Prado and human moral values, there is a lot of new social problems, which are perhaps not as relevant to a lot of grain ages. Along with this massive post-modern geopolitical society, my work there is a mirror of it, which opens up a whole other "pink" sociokultūros side.

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	6
I KOLEKCIJOS KONCEPCIJA	10
1.1 Egzistencinė individo būtis postmodernioje visuomenėje.....	10
1.1.1 Baumano globalizacijos procesas postmodernioje kultūroje.....	10
1.1.2 Visuomenės atstumtieji.....	14
1.1.3 Atstumtieji ir keistuoliai kaip meno kūrinų objektai	17
1.2 Portretinė tapyba šiuolaikinio meno kontekste.....	18
1.2.1 Portretinės tapybos apžvalga šiuolaikinėje Lietuvos tapyboje.....	18
1.2.2. Potretinė tapyba vakarietiškame postmoderniame mene.....	23
II KŪRYBINIŲ DARBŲ REALIZAVIMA	26
2.1 Darbo temos, idėjos paieškos	26
Darbų ciklas „Niekas nenorėjo mirti“ mišri technika. 21x29 cm. 2011 m.....	33
2.2 Darbo eiga – kompoziciniai, spalviniai ieškojimai, technologiniai bandymai.....	34
III KOLEKCIJOS „VEIDAI“ ANALIZĖ	43
IŠVADOS.....	44
LITERATŪRA	45
PRIEDAI	47
DARBŲ CIKLAS „VEIDAI“	51
MAGISTRO DARBAS SKAITMENINIAME VARIANTE	56

ĮVADAS

Šiuolaikiniame mene populiarėja socialinės, egzistencinės būties temos. Jos išskyla iš opiausių visuomenės problemų ir mažiausių socialinių grupių, atskleidžia aktualiausias nūdienos problemas, kurių dažnai nepastebi kasdieninėje rutinoje paskendęs paprastas žmogus. Menininkų išreikštos daugiau ar mažiau aktualios temos tampa tarsi vizualinė žinutė dedikuota visuomenei, kaip priminimas apie čia ir dabar egzistuojančias problemas.

Tarp šiuolaikinių postmoderniosios kultūros autorių gausu pasibjaurėjimo estetikos, priešiško, negatyviai veikiančių, konceptualių temų įvairovė. Nenuostabu, kad daugelis autorių šiandien renka amoralias tematikas, nelabai suvokiamas ir priimtinas visuomenės, ar net priešiška sutinkamos meno kritikų. Jaunieji kūrėjai egzistuoja negatyvioje aplinkoje, kuri kupina absurdo, paniekimo, skausmo, masinio patologinio vartotojiškumo. XXI a. žmogiškųjų vertybių žlugimo apogėjus. Globalinės problemos slegiančios ne vien tik siauras socialines grupes, bet visas kultūras, tautas, valstybes ar net pasaulį. Šie veiksniai įtakoja pačius autorius, kaip visuomenės narius, priverstus kentėti, jausti nepilnavertiškumą.

Menininkai yra provokuojami savo kūryboje vaizduoti dabartinį žmogų kupiną susirūpinimo, skausmo, pritvinkusį fiziologinės ir psichologinės kančios. Tai tarsi autoriaus refleksija į jį supančią aplinką ir visuomenę. Meninės raiškos pakalba autorius kalba, tik ne žodžiais, o vizualine plastika, kurios dėka išsako savo nuomonę apie paties asmeninę ir postmodernios visuomenės egzistencinę būtį. Pasirinkę netradicinius vaizdavimo būdus, keisdami grožio ir estetikos sampratą: tai kas visuomenę verčia bjaurėtis, dar labiau iškeliami į paviršių, išviešinama. Taip autoriai atkreipia visuomenės dėmesį ir priverčia diskutuoti aktualiomis temomis.

Magistrinio darbo kolekcija „Veidai“ yra mano paties vizija į dabartinę, jauno žmogaus būtį postmodernioje visuomenėje. Pats kaip kūrėjas analizuodamas artimiausią aplinką, stebėdamas draugus ir jų egzistenciją šiuolaikinėje žinių visuomenėje, fiksuodamas jų portretus kaip kūrybinės formos objektą ant drobės perteikiau jų egzistencinius portretus.

Darbe nagrinėjama problema.

Tapybos kolekcijoje „*Veidai*“ nagrinėjama problema – jauno žmogus kančios ir egzistencinio nepilnavertiškumo būvis postmodernioje visuomenėje. Kiekvienas personažas - apsuptas absurdo pasaulio, kuriame nesijaučia saugus, išgyvenantis vidinius ir išorinius tapatybės bei būties klausimus. Su tokiomis vidinėmis kovomis susiduria kiekvienas žmogus egzistuoja šiandieninėje postmodernioje visuomenėje. Darbai prakalbina žiūrovą, priverčia jį sustoti ir nuo pirminės darbo vizijos įsilieti į mano

sukurto personažo pasaulį ir iškeltą problematiką. Kiekvienas portretas padeda stebėtojai įsigilinti į mano pasirinktą tematiką, praplėsti subjekto vaizduotę, sužadinti jo vidines emocijas ir užduoti asmeninius klausimus sau pačiam. Kodėl portretai? Kodėl jie tokie? Kodėl būtent tokioje formoje autorius sumanė pateikti portretus? ir t.t. Pirmiausia subjektas patekdamas į mano kūrybinį lauką nejučia pats tampa asmeninės įsivaizduojamos teatrališkos egzistencinės būties personažu, kurio būties klausimai atisuka prieš jį patį.

Galima išskirti gretutinę kolekcijos problematiką – pasibjaurėjimo estetikos tematiką. Nedaug autorių imasi gvildinti tokias temas. Gal būt dėl to, kad daugumai menas išlieka tik „cukrus“. Saldus, kerintis savo pozityvia, dažnai banalia grožio samprata, bet nesuvokiant, kad neįmanoma atskirti grožio kol nepatiri bjaurasties skonio.

Vizualinė darbo problematika – figūratyvinių formų vaizdavimas. Lietuvos dailę užplūdusi abstrakcionizmo banga iš daugelio menininkų kūrybos objektų išstūmė figūrines kompozicijas. Patį žmogų kaip kūrybos objektą atmetė, pasinerdami į spalvinių dėmių ir koloritų žaismą. Jei ir išlikęs žmogaus vaizdavimas tai jis virto tik kaip nežymi dėmė, stilizuota detalė įsiliejanti į bendrą moderniosios dailės visumą, o tiesioginis, daugiau ar mažiau realistinis žmogaus vaizdavimas tapo tik mažos grupelės dailininkų kūrybos objektais.

Žvelgiant į Šiaulių regiono dailininkų kūrybos plotmes, galima išskirti tik keletą autorių, kurie savo kūrybą sieja su tiesiogine figūratyvine plastika. Taip pat stebint Vilniaus, Šiaulių aukštųjų menų mokyklų baigiamuosius darbus, tarp jų žmogaus vaizdavimas ar kaip analizuojamos tematikos objektas pakankamai retas.

Darbo aktualumas.

Darbo temos problematika padeda atskleisti šiandienai aktualias socialines, psichologines ir humanistines postmodernioje visuomenėje egzistuojančio žmogaus problemas su kuriomis dažnai susiduria. Šalia pilnavertiškos, technologijų amžiuje besikuriančios visuomenės, besimėgaujantios masiniu vartojimu; šalia kultūros, kuri pasitenkindama vien materialiais pojūčiais netenkanti žmogiškojo prado ir žmogiškų dvasinių vertybių, iškyla daug naujų socialinių problemų, kurios gal būt nebuvo tokios aktualios anais amžiais. Šalia šios masinės postmoderniosios geopolitinės visuomenės, mano darbai iškyla it veidrodį, kurie atveria visai kitą „rožinės“ sociokultūros pusę.

. Mano kolekcijos aktualijos skatina į mus supančią aplinką ir joje egzistuojančius žmones pažiūrėti kitomis akimis, kad ne viskas yra taip gražu ir saldu, kaip dažnai bandoma įrodyti ir apgauti kiekvieną iš mūsų.

Vizualinis darbo aktualumas - portretinis dailės žanras. Bent jau Šiaulių dailės galerijose pastaruosius 15 – 20 metų, tarp dailininkų eksponuojamų darbų nebuvo pateikta tokio formato portretinė tapyba. Todėl šiandieną mano darbai vien pasirinktu kūrybos objektu – portretine tapyba, tampa aktualūs savaime.

Darbo objektas. Aliejinės tapybos darbų ciklas „Veidai“ paremtas egzistencialistine tematika.

Darbo tikslas. Pasitelkiant psichologinę, socialinę, egzistencinę literatūrą tapybos darbų kolekcijoje vizualizuoti postmodernioje visuomenėje egzistuojančių jaunų individų portretus.

Uždaviniai:

- rinkti, sisteminti ir analizuoti literatūrinius, bei vizualinius šaltinius;
- suformuluoti darbo koncepciją, pagrįstą literatūriniais šaltiniais;
- kūrybinių darbų technologiniai, kompoziciniai bandymai;
- vizualizuoti suformuluotą idėją.

Magistro darbo bazė:

Metodologija

Kuriant tokio pobūdžio kolekciją būtina gilintis į žmogaus egzistencinę būties psichologiją, įvairias psichines, emocines individo būsenas ir kokie veiksniai tai įtakoja. Todėl kurdamas kolekciją ir formuodamas darbo koncepciją nuosekliai rėmiausi filosofinėmis, sociologinėmis bei šiuolaikinio meno kūrinių bazėmis.

Metodika

Darbų kolekcijai realizuoti pasirinkau daugiasluoksnės aliejinės tapybos techniką. Naudojau senųjų dailės meistrų technologine baze, paruošiant drobę nuo užtempimo ant porėmio, klijų ir gruntų gaminimo iki gruntavimo technologijos. Kūrybiniam ieškojimui ir figūratyviųjų kompozicijų realizavimui naudojau skaitmenines medijas. Pradinei darbų medžiagai rengiau foto sesijas, po to fotografijas koregavau Adobe Photoshop programa. Neapsiribodamas vien tik aliejiu tapyba magistro studijų metu sukūriau keletą darbų mišriomis grafinėmis priemonėmis, su tapybiniais elementais.

Emulsinio grunto receptas pagal Kipliką:

60 g želatinos 100 ml linų aliejaus

20 ml amoniako 450 ml vandens

Eiga: želatina užpilama šaltu, distiliuotu vandeniu, paliekama išbrinkti. Išbrinkusi želatina ištirpinama marmite. Į atvėsusią, bet dar nesustingusią želatiną lėtai maišant, palaipsniui supilamas linų aliejus, baigus supilamas amoniakas. Viskas gerai išmaišoma. Į didesnę indą papildomai įpilama 300 ml vandens ir baltų akrilinių dažų arba du valgomuosius šaukštus cinko oksido miltelių, tada supilama paruošta želatina su linų aliejumi ir amoniaku. Viskas gerai išmaišoma. Gruntuoti geriausia skystu gruntu su plačiu teptuku.

Strategija

1. Temos ir koncepcijos suformulavimas.
2. Problematikos formulavimas.
3. Darbo tikslų bei uždavinių nustatymas.
4. Literatūrinės bei vizualinės informacijos rinkimas, sisteminimas, analizavimas.
5. Kūrybinis procesas, pasirinktos temos, iškeltų tikslų ir uždavinių realizavimas.
6. Teorinės magistro darbo dalies parengimas.
7. Meninės idėjos vizualizacijų galimybių paieškos. Technologiniai bandymai.
8. Praktinės – kūrybinės magistrinio darbo dalies įvykdymas.
9. Kūrybinės kolekcijos ekspozicijos ir pristatymo parengimas.

I KOLEKCIJOS KONCEPCIJA

1.1 Egzistencinė individo būtis postmodernioje visuomenėje.

1.1.1 Baumano globalizacijos procesas postmodernioje kultūroje.

Žvelgiant į šiandieninę visuomenę ir joje vyraujančias socialines tendencijas filosofas Baumanas savo veikaluose puikiai nusako apie globalinius padarinius postmodernioje kultūroje ir kaip tie veiksniai įtakoja socialinį individą.

Pirmiausia kalbant apie postmoderniosios sociokultūros individą Baumanas pasisako apie postmodernybėje susiformavusią svarbą į bendruomeniškumą. „Bendruomenės vizija - tai jaukios ir malonios ramybės sala audringoje ir nesvetingoje jūroje. Ji gundo ir vilioja išvykusius sugrįžti atgal <.>.“¹ Šiuolaikinė bendruomenė neteko savo pagrindo, kuriuo turėtų būti vientisas žmogus, o ne vienokį ar kitokį vaidmenį socialinėje tvarkoje atliekantis individas. Baumanas diagnozuoja bendruomenės psichologinių jėgų išsekimą: pagrindiniais motyvacijos lygmenimis tampa paprasti norai ir interesai, ko pasekoje prarandamas išbaigtumas, ištirpdoma kolektyvinė valia. Tokiu būdu postmodernioji bendruomenė išsigimsta, tapdama pseudobendruomene. Pažeidžiama, permaininga ir akivaizdžiai trumpalaikė bendruomenė neteko bet kokio patikimumo laipsnio.²

Nuolat kintant socialiai aplinkai, netikrumas, brukama šiuolaikinių *mass media* tamsios ateities vizija griaua bendruomeniškumo ideologijas. Baumanas teigia: "Bendruomenės nuosmukį ir pabaigą lemia savižadinimo (*self-perpetuating*) poreikio praradimas. Tuomet lieka vis mažiau ir mažiau paskatų išsaugoti žmogiškuosius santykius ir ieškoti būdų vėl siekti vienybės".³

Mažiausia socialinė visuomenės grupė – šeima postmodernioje kultūroje patiria didžiulį nuosmukį, žlungant asmeninėms, bendro gyvenimo tikslų siekiams grūna ir šeimos vertybės, bei pati šeima kaip socialinė grupė. Tai tik įrodo bendruomeniškumo poreikio ir jausmų žlugimą. "Šiuolaikinė šeima < . . . > nebegali užtikrinti ilgalaikio saugaus prieglobsčio, visi jos nariai nebesiremia vienas kitu. Kaip lengva užbaigti, taip lengva ir pradėti ir kaip lengva išardyti, taip lengva sukurti šeimyninį gyvenimą. Tai visiškai trumpalaikis ir bešaknis socialinis vienetas".⁴ Tokie filosofo teiginiai puikiai pagrindžia šiandieninės šeimos viziją ir masinį šeimos, kaip socialinio vieneto išnykimą. Ką jau bekalbėti apie

¹ Bauman Z. *LiquidModernity*, Cambridge, Oxford, Malden: Polity Press, 2000, p. 182.

² Bauman Z. *In Search of Politics*, Cambridge UK, Oxford UK: Polity Press, 1999, p. 39.

³ Bauman Z. *In Search of Politics*, Cambridge UK, Oxford UK: Polity Press, 1999, p. 46.

⁴ Bauman Z. *In Search of Politics*, Cambridge UK, Oxford UK: Polity Press, 1999, p. 41.

šiandiena svarstomas įteisinti laisvas partnerystes, kurios skatina atsisakyti šeimos, skatina tapti visiškai laisvu ir nepriklausomu net pačių artimiausių žmonių su kuriais turėtume dalintis savo laime, gyvenimiška patirtimi ir džiaugtis bendrais siekiais.

Postmodernioje kultūroje gausu pasisakymų apie individualumą ir individualybes. Labai dažnai teigiama, kad šiandiena visi turi būti individualūs unikumai ir išsiskirti iš visuomenės. Tik klausima kaip tai padaryti? Individualumo troškimas postmodernųjų individą ragina užsidaryti savyje, t. y. asmeniškume ir privatumo.⁵ Tokiu būdu etinės normos kaip įsipareigojimai kitiems nustumiami į antrą planą; įsivyrėja estetiniai individualumo ribų neperžengiantys interesai. Tai postmoderniosios visuomenės skystumo, takumo, susiskaldymo priežastis. Baumanas rašo: "Rūpestis dėl asmeninio saugumo dabar yra asmeninis reikalas, ir lokalūs autoritetai ir lokali policija pasirengę padėti tik tol, kol žmogus pajėgs už tai susimokėti".⁶

Kitame veikale *Laisvė* Baumanas analizuodamas laisvės ideologiją postmodernizme lygina du laikotarpius, modernizmą ir postmodernizmą kaip šiuose kloduose laisvė buvo suvokiama ir formuojama. Modernizmo epochoje žmogaus laisvė ir moralė buvo vertinama: darbštumu, darbingumu, stropumu, pareigingumu ir t.t. "Socialine prasme darbas buvo pagrindinis individą "socializuojantis" veiksnys. Buvo diegiamos paklusnumo ir pagarbos autoritetui vertybės, o taip pat ugdomi savidisciplinos įpročiai; visai tai buvo pasiekama akylos priežiūros ir individo elgesio kontrolės dėka. Darbas užėmė didžiąją dalį individo gyvenimo laiko".⁷ Kita vertus, industrializmo sistemos atžvilgiu darbas buvo būtinybė: masinė gamyba be nuolatinės darbo jėgos būtų žlugusi. Tokiu būdu darbas tapo pagrindiniu ekonominiu, socialiniu ir politiniu faktoriumi. Ekonominių ir politinių struktūrų palaikymas ir parama priklausė nuo gamintojų darbo našumo. Todėl pagrindinis ir svarbiausias vaidmuo individų gyvenime buvo gamintojų vaidmuo. Darbas tapo ne tik svarbiausiu masinės gamybos varikliu, bet ir sėkmingos politikos sąlyga.⁸

Modernizmo industrializacija užauginusi gamintojų kartą postmodernizme ją paverčia į vartotojų visuomenę. Tai ką pagaminta būtina vartoti. Todėl postmodernioje kultūroje darbas nebetenka jokios svarbos, nes šiandiena visiems yra siūloma viena: vartoti, vartoti, vartoti.... Tokie pokyčiai stipriai paveikia ir patį individą kaip visuomenės vienetą. Juk industrializacijos laikotarpiu darbas buvo vienintelis būdas valdyti žmones, juos socializuoti į visuomenę, ugdyti jų vertybes. „Situacija iš esmės pakinta, industrializmo stadiją išstūmus vartotojiškumo fazei. Centrinis didžiumos individų gyvenimo taškas tampa

⁵ Bauman Z. *Thinking Sociologically*, Oxford UK and Cambridge USA: Blackwell, 1993, p. 72.

⁶ Bauman Z. *LiquidModernity*, Cambridge, Oxford, Malden: Polity Press, 2000, p. 180-181.

⁷ Bauman Z. *Freedom*, Open University Press, 1988, p. 71-72.

⁸ Bauman Z. *Freedom*, Open University Press, 1988, p. 71-72.

nebe darbas, o *laisvė*. Tai, kaip pabrėžia Baumanas, vartotojiško pobūdžio *laisvė*. Darbas tampa kur kas mažiau svarbus žmogaus gyvenime ir jo asmeninėje biografijoje, kitaip tariant, darbas individo atžvilgiu "decentruojamas". Tai reiškia, kad nebėra tiesioginio santykio tarp darbo ir asmeninės autonomijos, savigarbos, šeimos laimės, laisvalaikio, finansinės gerovės kaip individo pasitenkinimo sąlygos. Darbas "decentruojamas" - centriniu individo gyvenimo tašku tampa (vartojimo) *laisvė*. Baumano teigimu, "ilgai trukusi <...> produktyvaus darbo ir individo emancipacijos santuoka iširo. Susiformavo naujas - individo emancipacijos ir vartotojiškos rinkos - santykis".⁹

Susiformavusi vartotojiškumo politika savaime išskiria dvi didžiausias socialines individų grupes – varguomenė ir pasiturintys turtuoliai. Juk turtingieji turintis už ką vartoti puikiausiai priima postmoderniosios kultūros ideologijas, o štai varguomenė neturinti darbo, neturinti pinigų savaime lieka už borto. Čia susiformuoja ir postmoderniosios kultūros *laisvės* ideologija. „Kitaip tariant, *esi laisvas tiek, kiek gali vartoti*. O rinka nuolat diktuoja savo sąlygas, stiprina individo geismą pirkti ir vartojimas tampa gyvenimo būdu. Baumanas teigia: "*Kuo daugiau turi vartojimo laisvės, tuo aukštesnę padėtį užimi postmoderniojoje socialinėje hierarchijoje*".¹⁰

Šiuolaikinės mass media įgavusios pagreitį ir virtualiosios kultūros industrializacija įgavo globalinę galią valdyti individą nuotoliniu būdu. Pateikiama informacija tiek per televiziją, žiniasklaidą, internete formuoja visuomenės grupių bei individų ideologijas. „Sukuriami pseudotikrovės vaizdiniai tampa "realesni už realybę". Suskaitmeninta tikrovė piešia normas į fantasmagorinį gyvenimą, nurodanti individams neegzistuojančios tikrovės normas. Tik vargu, ar ta brukama „tobulo gyvenimo vizija“ yra reali ir ar ja pajėgūs egzistuoti kiekvienas individas? „Televiziniai "tiesos" eksperimentai (pvz., realybės šou) ne apnuogina realųjį gyvenimą, bet įima jį į tam tikrą dirbtinę terpę, kurioje kuriamas hipertikrovės gyvenimas. Tokiu būdu iškreipiamas tikrovės ir hipertikrovės *santykis*. Baudrillard'as rašo: "Tiesos" eksperimente traukia ne paslaptis ar perversija, o tam tikras malonus šiurpulys, kurį sukelia tikrovė, arba savotiška hipertikrovės estetika, šiurpas dėl svaiginančio, apgaulingo atitikimo, žadą gniaužiantis atsitolinimas ir sykiu padidinimas, mastelio iškreipimas, perdėtas skaidrumas. <... > Matome tikrovę tokią, kokia ji niekuomet nebuvo <...>, čia nėra vietos erdvės perspektyvai ir žvilgsniui į gilumą <...>".¹¹

„Mėgavimasis mikroskopine simuliacija, transformuojančia tikrovę į hipertikrovę". Televizijos pateikiama tiesa nėra tikra, tai net nebe tikrovės atspindys, ne perspektyvos, panoptinės sistemos ar žvilgsnio tiesa, - tai manipuliacinė, perforuotas gyvenimo atkarpos saugančių matricų, galimas

⁹ Bauman Z. *Freedom*, Open University Press, 1988, p. 75.

¹⁰ Bauman Z. *Wasted Lives: Modernity and its Outcasts*, Cambridge and Oxford UK, Malden USA: Polity Press, 2004, p. 133.

¹¹ Baudrillard J. *Simuliškai eina pirma // Simuliškai ir simuliacija*, Vilnius: Baltos lankos, 2002, p. 39.

kombinacijas lemiančio kodo tiesa. Todėl, rašo Baudrillard'as, "TV akis nebėra absoliutaus žvilgsnio šaltinis, o kontrolės idealas nebėra skaidrumas".¹² Postmoderniosios kultūros individai tampa tiesioginiai mass media aukomis. Umberto Eco rašo: "Žiniasklaida moko vartotoją būti laisvu jį valdydama: medijos multiplikacijos mastas ir pobūdis įsiterpia į individo realųjį gyvenimą, grasindama ištirpdyti jį hiperrealybėje. Tariamą vartotojo laisvę visiškai pajungiamo žiniasklaidos galiai".¹³

Baumanas, veikale *Iššvaistyti gyvenimai: Modernybė ir jos atstumtieji* kalbėdamas apie kompiuterizuotų, suskaitmenintų tinklų įtaką individui taigia – „Naujojo Didžiojo Brolio veikimo principas - *išskyrimas (exclusion)* - pastebėti žmones, netinkamus tam tikroje vietoje. Pastarasis veikia kaip milžiniška akyla tobulai kompiuterizuota apsaugos sistema, iš tam tikros teritorijos eliminuodamas neturinčiuosius reikiamų kredencialų". Nesvarbu kokiu - priklausymo ar išskyrimo - principu paremtas visuomenės gyvenimas, bet tai yra vienintelis būdas valdyti sociumą".¹⁴

Norint praeiti postmoderniosios socializacijos pinkles ir norėdamas pajusti postmoderniąją laisvę privalai vartoti. Susiformuoja naujas sociologinis visuomenės skirstymas į sluoksnius. Šiuolaikinė visuomenė varguolius traktuoja kaip asocialiuosius, nes jie nėra galintys vartoti. Baumanas teigia, žemiausias socialinis sluoksnis postmoderniajai visuomenei tampa apskritai *nereikalingas*. Skurdžiai neįeina į investicijų ir rinkos sferas. Jie neteikia naudos. Todėl šių dienų visuomenė pripažįsta kaip savo narius tik vartotojus, o tai reiškia, kad visavertis sociumas turi būti sudarytas tik iš aukštesniųjų socialinių klasių.¹⁵

Kita šiandiena ypač Lietuvoje aktuali problema – emigracija. Šiandieninis jaunimas ieškodamas postmoderniosios laisvės, naujojo socialinio lygmens, įbrukamos *mass media* gyvenimiškų tiesų ideologijos yra priverstas palikti savo šalį ieškodamas geresnių sąlygų vežėti postmodernioje kultūroje. Išvykę individai svetur tampa municipalinės kultūros atstovais, kurie privalo socializuotis kitoje šalyje, prisitaikyti kitoje kultūroje priimti naujas tiesas ir atsisakyti tai kas priklauso jų prigimčiai. Baumanas kalbėdamas apie atvykėlius imigrantus puikiai nusako jų socializaciją, juk dažnai tokie atvykėliai atkeliauja nelegaliai, neturintys dokumentų, dirba vergovėje už minimalų atlyginimą. „Valstybių vyriausybės juos traktuoja kaip tikrus nukrypėlius nuo normos kitus (*deviant other*), potencialius valstybės saugumo sergėtojų taikinius“.¹⁶

¹² Baudrillard J. Simuliakrai eina pirma // *Simuliakrai ir simuliacija*, Vilnius: Baltos lankos, 2002, p. 39.

¹³ Eco U. Reports from the Global Village // *Travels in Hyperreality: Essays*, vol. 3, London: Picador, 1987, 148.

¹⁴ Bauman Z. *Wasted Lives: Modernity and its Outcasts*, Cambridge and Oxford UK, Malden USA: Polity Press, 2004, p. 132.

¹⁵ Bauman Z. *Work, Consumerism and the New Poor*, Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1998, p. 90-91.

¹⁶ Bauman Z. *Wasted Lives: Modernity and its Outcasts*, Cambridge and Oxford UK, Malden USA: Polity Press, 2004, p. 56.

Šie Baumano teiginiai apie globalinės postmoderniosios kultūros diskursą piešia socialinio individo egzistenciją naujojoje kultūroje. Pažvelkime kiek siauriau susitelkdami ties Lietuvoje vyraujančiu postmodernizmu ir kaip jaunas individas egzistuoja mūsų šalyje.

Pastarųjų metų įvykiai Lietuvoje: neaiški valstybės valdymo politika, sugriuvusi švietimo reforma, ekonominė krizė, masinė emigracija, šiuolaikinių *mass media* piešiama rožinio gyvenimo ideologija besiformuojančiai jaunuomenei griaua visas viltis į kuriamas laisvos ateities vizijas. Šiandieninė populistinė žiniasklaida Lietuvoje užuot stengusi formuoti teigiamas vertybes, straipsniuose pasirenka vizualizuoti turčių, pop kultūros atstovų dirbtinus gyvenimus. Įsijungus informacinius tinklapius, juose mirgėte mirga straipsniai, kas ir už kiek nusipirko automobilį, namą, viešinamas privatus seksualinis gyvenimas ir t.t. Tokia žiniasklaidos įtaka, kaip ir buvo Baumano minėta, kad tai tikslinga politika, kuri veikia kaip reklama į masinį vartotojiškumą. Jei kuris nors multimilijonierius įsigijo prabangų automobilį, vadinasi ir paprastam netiek pasiturinčiam individui yra peršama įsigyti tą patį automobilį, nors jo pragyvenimo lygis vargiai tai leidžia. Tok socialus individas paveiktas vartotojiškosios reklamos puola į neviltį ir pasineria į vidini chaosą, pamiršdamas dvasines vertybes. Visada yra teigiama, kad mes turime laisvę rinktis, vargu ar tai būtų galima traktuoti kaip pateisinimą. Visti šioje vietoje postmoderniosios kultūros ideologija stipresnė už laisvę rinktis, jaunas žmogus tampa per silpnas atsispirti daromai negatyviai įtakai.

Kita visai neseniai žiniasklaidoje pradėjusi sklisti ir *mass media* pučiama ateities vizija, tai pasaulio pabaiga, visa ko išnykimas. Šiandieniniam jaunuoliui, kuris vos pradedantis mėgautis gyvenimu tokia ideologija sukelia sumaištį, kurio pasakoje griūna visos ateities vizijos ir vertybės. Visi netiesiogiai yra raginami greičiau gyventi, greičiau viską išbandyti, aptirti rožinio gyvenimo laisvę, šalia viso to ir masinis vartojimo poreikių patenkinimas.

1.1.2 Visuomenės atstumtieji

Vertybių konfliktas - vienas svarbiausių marginalumo požymių. Socialinė atskirtis tiesiogiai siejama su visuomenės propaguojamų vertybių ignoravimu: tai, kas visiems piliečiams turėtų būti reikšminga ir brangintina, atskirtyje atsidūrusiems žmonėms tampa svetima ir nepriimtina.¹⁷

Ieškodami visuomenėje atstumtųjų, užtenka išėjus į gatvę atidžiau stebėti aplinką. Gatvėse ar parkuose, su krūvomis mums atrodančių bereikšmių daiktų, savame, uždarame pasaulyje egzistuojantys

¹⁷ MANIUKAITĖ, Gražina. *Filosofija. Sociologija*. Lietuvos mokslų akademija. 2007, t. 18, p. 45 – 54.

benamiai, visuomenės traktuojami kaip: valkatos, girtuokliai, miesto estetinį vaizdą gadinantys individai. Toje pačioje gatvėje pastebėsime pakampiais sliūkinantį patologiškai neįgalų, cerebrinio paralyžiaus, ar sutrikusios psichinės būsenos žmogų, tarsi paslapčia maskuodamasis bando ramiai nepastebimas praeiti, bijodamas užkliudyti kitus praeivius, ar savo bauginančia išvaizda išsiskirti iš visumos. Klasėje, suole susikniaubęs, ar gūdžiai žiūrintis pro langą vaikas, besistengiantis nerodyti didesnių emocijų, tarsi pasistatydamas nematomą sieną tarp savęs ir klasės draugų, kad nereiktų kęsti skaudžių patyčių, užgauliojimų, ar smurto.

Knygoje „Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene“ Arūnas Uogintas analizuoja atstumtųjų, keistuolių atsiskyrėlišką gyvenimo būdą ir aiškina, kad taip atsiriboję nuo visuomenės personažai, susikuria savo gyvenimo tikslą, tam tikrą apeigų ciklą, aiškų, suprantamą ir priimtina tik jiems patiems. Juk ir mes kiekvienas turime savo gyvenimo ciklą, kiekvieną rytą keliamės, prausiamės, einame į darbą, grįžtame, pavalgome, miegame ir vėl keliamės. Tai toks pats užburtas ratas, tik jį atlieką dauguma visuomenės atstovų. „<...> Vieną kartą visai netikėtai pamačiau jį geležinkelio stotelės aikštelėje ir viską supratau – stovėjo vėjyje besiplaikstančiais plaukais, sukryžiuavęs rankas ant krūtinės ir paklaikusiu, bet laimingu žvilgsniu lydėjo pravažiuojantį traukinį... Traukiniui nutolus apsisuko ir ramiai nuėjo.“¹⁸ Toks Bronelio keistas elgesys daugeliui pasirodo kvailas, bereikšmis arba visiškai nesuprantamas. Koks tikslas eiti kiekvieną dieną ir žiūrėti pravažiuojančius traukinius? Broneliui, manau tai toks pat svarbus kasdieninis ritualas, kaip mums valgymas ar miegojimas, tai ką cikliška darome kiekvieną dieną ir mums tai atrodo visiškai priimtina, būtina. Nieko keisto, kad tokius kaip Bronelis dauguma visuomenės narių atstumia, nes jis tokia savo elgsena ir gyvenimo būdu pareiškė protestą prieš daugumai nepriimtinas gyvenimo normas.

Sociologė Gražina Maniukaitė savo sociologiniame tyrime „Visuomenės silpnieji ir atstumtieji: vertybių konflikto ypatumai Lietuvoje“ taip apibūdina atstumtųjų žmonių grupę „<...> Silpni suaugę žmonės, negalintys nei tiksliai apibrėžti savo elgesio motyvų bei interesų, nei juo labiau jų apginti, sudaro didelę socialinės atskirties grupę. Ji turėtų būti gana marga, formuojama ne vien ryškiais marginalų bruožais pasižyminčių asmenų, bet ir dėl vidinių savybių ar išorinių nepalankių aplinkybių savo vietos visuomenėje nerandančių ir jautriai tai išgyvenančių piliečių. <...> Visi šie žmonės laikomi visuomenės atstumtaisiais, tačiau tokią jų padėtį lemia skirtingos priežastys. Tuo tarpu kiti atstumtiesiems priskirtini žmonės jaučiasi svetimi ir nereikalingi ne dėl to, kad jiems būtų nepriimtinos visuomenės vertybės. Jų atskirtį dažniausiai lemia tai, kad niekam nerūpi jų vertybinės nuostatos, nėra galimybės išsakyti

¹⁸ UOGINTAS, Arūnas. *Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009, p.6 – 7.

susikaupusias mintis, tiesiog būti išklausytiems. Jie tiesiog kitokie, daugumos traktuojami kaip keistuoliai, baltos varnos, atpirkimo ožiai.“¹⁹

Remiantis K. Markso kapitalo teorija: žmogus priskiriamas aukščiausiam arba žemiausiam socialiniams sluoksniams pagal tai, kiek jis yra naudingas vartotojiškai visuomenei, kokiai darbo jėgai priskiriamas. Jei žmogus yra fiziškai ir protiškaai sveikas, jis patenka į aukščiausią socialinį lygmenį, o jei esi patologiškai ir protiškaai nepilnavertis, automatiškai tampa mažiausiai naudingas darbo rinkai ir esi nustumiamas į žemiausia socialinį lygmenį.

Tokie desperatiški žmonių skirstymai pagal jų vertybes neatneša nieko gero, tiek atstumtąjam, tiek visai visuomenei. Vienaame danų režisierės Bente Milton dokumentiniame filme „Gajos vaikai / Gaias born 1998m“. britų aktorius Nabil Shaban, pats būdamas patologiškai neįgalus, filme atliko pasakotojo rolę. Jis atskleidžia žmonijos požiūrį į „kitokio“, apsigimusio, suluošinto, žmogaus istoriografiją nuo antikos laikų iki šių dienų. Filme akcentuojami ir lyginami tie laikotarpiai, kur patologiškas žmogus buvo visapusiškai priimamas visuomenės, turėjo lygias teisas ir galimybes, ar priešingai, buvo atstumiami, laikomi prakeiktais ir žudomi.

Graikijoje apsigimę žmonės buvo priimami, kaip dievų siųsti palankūs ženklai tautai. Harmonija – graikams buvo viena svarbiausių gyvenimo ir pasaulio tvarką nusakančių sąvokų. Prisiminkime graikų dievą Hefaistą, nors buvo galingas, tačiau, šlubas, negražus ir suluošintas, o jo žmona Afroditė meilės ir grožio deivė. Taip ir graikų visuomenėje luošys buvo toks pat žmogus kaip ir visi kiti. Romėnams atsisakius pasaulio harmonijos, įsivyravus gražaus, taisyklingo anatomiško sudėjimo kūno sampratai, visi luošiai ir apsigimę kūdikiai buvo pasmerkti mirčiai. Europoje paplitus krikščionybei su savimi atsinešusi griežtas tiesas apie gėrio ir blogio sampratą: tai kas yra gražu Dievo kūrinys, o tai kas sukelia bjaurastį velnio išpera. Tokiu būdu neįgaluosius žmonės neatitinkančius krikščioniškosios ideologijos vėl pasmerkė slapstyti ir liko be teisiu į pilnavertį gyvenimą.

Antro pasaulinio karo metais Hitlerio sugalvota, neva neįgaliųjų ar psichiškai nesveikų žmonių labai sukurta sistema: atskirti juos nuo visuomenės, priskirti atitinkamus gydymo metodus turėjo padėti pasveikti ir vėliau integruotis į visuomenę, šios sistemos baigtis – masinis genocidas, taip nieko gero neatnešęs ir Hitlerio valdžiai.

Kokių priemonių imasi šiandieninis mokslas, ar pasaulis mokosi iš savo klaidų? Tikriausiai istorija kartojasi, XXI a. medicina ir mokslas taip stipriai pažengę į priekį, kad dar vaisiui esant embriono stadijoje jį ištyrus galima nusakyti ar gimęs kūdikis bus sveikas. Dažniausiai gavus neigiamus tyrimo rezultatus tokio vaisiaus siūloma atsisakyti. Nesunku suvokti kodėl. Gimus neįgaliam kūdikiui valstybės

¹⁹ MANIUKAITĖ, Gražina. *Filosofija. Sociologija*. Lietuvos mokslų akademija. 2007, t. 18, p. 45 – 54

ekonomikai tai būtų dar vienas beprasmis pinigų švaistymo objektas neatnešantis jokios naudos, tad kam reikalingas žmogus negalintis nieko duoti valstybei?

Remiantis šiandieninėmis socialinėmis atskirties vertybėmis, nepilnavertis žmogus lieka atstumtųjų grupėje, priverstas prisitaikyti prie daugumos primetamų gyvenimo taisyklių, ar susikurti sau atskirą egzistavimo aplinką, kurioje niekam nesimaišytų ir nekeltų rimtesnių problemų.

1.1.3 Atstumtieji ir keistuoliai kaip meno kūrinii objektai

Šiuolaikinio postmodernistinio meno pasaulyje vis labiau ryškėja socialinėje atskirtyje atstumtojo, keistuolio personažas, jo būties problema visuomenėje. Daugeliui meno kūrėjų tokių personažų gyvenimo būdo ar paties, kaip asmenybės analizavimas tampa įkvėpimo šaltiniu kūrybai. „Labai įdomiu faktu tampa neįgalus, asocialus ar psichiškai nesveiko žmogaus elgesys, nes toks žmogus tarytum „vaidina ypatingą spektaklį“ visuomenėje, reikalaujamas išskirtinio dėmesio ar ignoruojamas aplinką. <...> Šiuolaikiniam menui yra visai normalu šokiruoti, elgtis taip, kaip elgiasi lyg ir ne viso proto žmogus (bent jau taip mano, sakykim, neintelektualioji žmonijos dalis)“.²⁰

Videomenininkės Eglės Rakauskaitės darbuose „Veidai/Faces 1998“ ir „Vilniaus benamiai/Vilnius Homeles 2000“ dėmesys atkreipiamas į gatvėje sutiktus asocialius ir senelių namuose gyvenančius žmones. „<...> Kaip gyva medžiaga sukomponuojami Aliaskos senelių prieglaudoje, Lietuvoje, Rusijoje, Vokietijoje sutiktų senukų portretai: jų atsakymai į egzistencinius mirties, laimės, vienatvės klausimus piešia spalvingą geopolitinių, tautinių mentaliteto skirtumų ir panašumų etiudą. Fotodokumentuoti Vilniaus benamiai – vaizdingas antropologinis sociumo nevykėlių paveikslas, pagrįstas ne analitine, o konstatuojamąja nuostata“.²¹

Fotografas Joel Petker Witkin savo darbais šokiruoja pasaulį. Pasakojama, kad Witkin, šešiametis berniukas, eidamas į cerkvę, tapo autoavarijos liudininku. Nutrūkusi mergaitės galva atriedėjo jam tiesiai po kojų. Vėliau, po pažinties turguje su žmonėmis, turinčiais fizinius trūkumus, Witkin jau nebegalejo pasitaisyti. Jo požiūris į supančio pasaulio suvokimą pasikeitė visiems laikams. Nuo to laiko išsigimimas, seksas ir mirtis, nugrimuoti lavonai, transseksualai, lyties amputantai, liliputai, moterys su 3 speneliais, barzdomis, ragais, žmonės be akių, ausų, nosių, lūpų ir genitalijų, savižudžių lavonai, nelaimingu atsitikimų aukos tapo jo vizitine kortele į unikalią kūrybą. [žiūrėti priedai 1, 2, 3, 4 pav.] Išskylantis

²⁰ UOGINTAS, Arūnas. *Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009, p.8.

²¹ PANKŪNAITĖ, Birutė. Iš *Emisija 2004 – ŠMC*. Vilnius: Šiuolaikinio meno centras, 2005, p 114.

unikalus keistumas autoriaus kūryboje, tai kiek šokiruojantis pats pasirinktų objektu vaizdavimas. Autorius turėdamas unikalias kūrybines idėjas – fotografuoti deformuotas žmogaus kūno kompozicijas, privalėjo ieškoti tam tikros terpės, kurioje galėtų realizuoti savo vizijas. Fotografas apkeliavo daugybe morgų ir ligoninių kuriuose atvežtų savižudžių, benamių, ar neatpažintų aukų lavonai tapo kūrybine materialine baze. Autorius drastiškai maitojo kūnus, juos pjaustė, sukeitinėjo kūno dalis, jungė mūsų realiai vaizduotei nesuvokiamus hibridinius individus, dažnai pateikdamas natiurmorto stilistikoje. Witkin`ui didžiulę įtaką daro siurrealizmas bei barokinės, religinės tematikos. Kompozicijos dažnai primena senųjų tapybos darbų komponavimo etapus. Tokia savo grožio suvokimo estetika Joel Peter Witkin prabyla apie mirtį ir žmogiškąjį subjektą. Kartu į savo kūrybą įtraukdamas ir tokius žmones kurie, dažnai visuomenėje tampa pilka dulke. Puikiai pasirinkta ir išstobulinta fotografinė technika, siurrealistinės kompozicijos apjungia vienspalviais juodo, balto tonais.

1.2 Portretinė tapyba šiuolaikinio meno kontekste

1.2.1 Portretinės tapybos apžvalga šiuolaikinėje Lietuvos tapyboje.

Žvelgiant į paskutinio dešimtmečio Lietuvos tapytojų pateiktų darbų istoriografiją ir bandant juose ieškoti portretinės tapybos, pastebiu vos keletą autorių kurie viešai, kaip ne komercinį savo kūrybos objektą portretą dedikuoja galerijose. Vienas iš tokių autorių būtų Žygimantas Augustinas. Menininkas kūrybos objektu pasirinkęs auto portretinį dailės žanrą, realistine, daugiasluoksnės aliejinės tapybos technika pasineria į savojo, tiek vidinio tiek ir išorinio portreto analizes, variacijas. Savotiška maniera ir akademinio piešinio vizija deformuoja autoportretą tokį kokį jį regi savo pašamonėje. Keista, bet man jo portretai savo anatominė konstrukcija, spalvine veido gama, sukuriama tikrovės iliuzija, faktūromis, emocija, nuotaika primena neįgalus ar kokį tai sindromą turintį žmogaus portretą. [žiūrėti priedai nr. 1]

„Rezignuojančios figūros savitai „įsikomponuoja“ ankštoje paveikslo erdvėje, neteikdamos nuolatinės pirmenybės kuriai nors kūno daliai. Tarsi momentinėse fotografijose jos „pagautos“ iš neįprastų žiūros taškų iškraipant jų proporcijas, „nukertant“ dalį kūno. Toks komponavimo būdas priplaka Ž. Augustiną prie popmeno krantų. „Didelė mergina“ atrodo dar didesnė, žiūrint į ją „iš varlės perspektyvos“. „Du gracijai“, „Trisdešimtmetis“, „Autoportretas“ – sarkastiškas, karikatūriškas, deformuotas savęs atspindys. Begėdiškas subjektyvumas, kvestionuojantis nusistovėjusias traktuočių konvencijas. Realistiška, bet ne objektyvistiška traktuotė: „išgaubtas“ deformuotas „Trisdešimtmečio“ veidas brėžia pašaipią paralelę su visuomenėje įsitvirtinusių trisdešimtmečio – racionalaus, „rimto“, nepriklausomo vyro □ įvaizdžiu. Du lėbautojai □ du naujosios visuomenės sistemos vienetai, dviem raiškiais gestais išreiškiantys amžinai primityvią žmogaus prigimtį, dvi dabarties ikonos. „Žiovulys“ □ dar vienas „mažas“

nesibaigiančioje tikrovės kaitoje skęstantis žmogus, izoliuotas spengiančiame drobės pilkume, dar viena susisukusi torsada margame pasaulio ornamente.²²

„Taip jau yra, kad toks kol kas diskutuotinas reiškinys kaip postmodernizmas lietuvių dailės kritikoje mielai atiduodamas į Šarūno Saukos rankas. Vienas keisčiausių, vienas komplikuočiausių Lietuvos dailės kontekste tapytojų nuolat yra lydimas žodžio "kitoks". Tas pats postmodernizmas lietuviškame diskurse taip pat kol kas figūruoja kaip 'kitoks' - nelabai savas, kartu traukiantis ir bauginantis. Tad nenuostabu, kad abu "kitokie" nuolat atsiduria greta.“²³

Saukos tapyboje < "kitoniškumas" labai pastovus. Nuosekliai dirbdamas aliejinės tapybos technika, kruopščiai, centimetras po centimetro atrasdamas sodria spalva krešančią natūralistinę formą, su preciziška kantrybe materializuodamas haliucinacinį siužetą Sauka pasimėgaudamas (ypač pasimėgaudamas savo kančia) eksploatuoja baimes ir suvokimo problemas, kankinančias ne vieną radikaliojo postmodernizmo adeptą >.²⁴ Nors ir dirbdamas daugiausia su grupinėmis figūrinėmis kompozicijomis, autorius daug dėmesio skiria portreto išraiškai. Savo viename iš autoportretų, [žiūrėti priedai nr. 2] autorius šokiruoja žiūrovą ir interpelioja į jo emocinę būseną pateikdamas savo autoportretą kiek netradiciškoje aukos povyzoje. Nukirsta ar nutraukta galva, pramerktos akys žvelgiančios tiesiai į žiūrovą išryškintu žydrumu skverbiasi į subjekto pašamonę. Nors ir pats portretas be didesnių emocijų bruožų, man labiau primenantis mėsos gabalą pamestą ant prekystalio, turi stiprų poveikumą.

Turbūt vienas iš ekspresyviausių Lietuvos portretistų – Virginijus Viningas. <...> Originalus tapytojas, vienas iš tų, apie kuriuos sakoma – „Turi savitą stilių“, jis iš tolo atpažįstamas iš varvančių-„viningiškų“ potėpių. Prieš lietuviškos tapybos mokyklos srovę jis vis su didesne jėga srūva nuo pat dailininko karjeros pradžios. Ką bevaizduotų – maištaujančias pakabas, grėsmingas sūpuokles ar su trenksmu virstančias kėdes, ant abstrakcijos ribos skaudžiai balansuojančias emocijas, beasmenius gimnazisčių veidus ar socialiai provokuojančius bananų valgytojų portretus, savo mylimą šunį ar džiazą įžomybes, kurias pažįsta tik iš muzikos - V.Viningas parodo, kad puikiai moka tapyti. Ir spalvos vikingiškos – šalčiu kaustanti mėlyna, anemiška pilka, deginančiai raudona, akivariškai juoda ir anonimiška balta. Dviejų trijų spalvų kombinacijos jam su kaupu pakanka, kad jo tapybos personažai

²² ČERNIAUSKAITĖ, Neringa. Šaižus Žygimanto Augustino juokas. In *Šiaurės Atėnai* [interaktyvus]. 2005-04-16 [nr.] 745 [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.]

²³ ANDRIUŠKEVIČIUS, Alfonsas. Šarūno Saukos postmodernizmas. In *Meno Lietuva* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.]

²⁴ ANDRIUŠKEVIČIUS, Alfonsas. Šarūno Saukos postmodernizmas. In *Meno Lietuva* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.]

atgytų, prabilitų, imtų demonstruoti savo nuotaikas<...>“²⁵ Žvelgiant į formų ekspresyvią modeliavimo stiliškumą, nuolat judančius potepius, tapomi portretai man asocijuojasi su satyrinio šaržavimo žanru. Potepiai veikiantys kaip spalvinės, kontrastingos dėmės sumodeliuoja portretinį paveikslą iš kurio išnyrančios galvos nusako apie kuriamo personažo emocionalumą. Tokia ekspresyvi tapyba su dažnai išryškinama piešinio linija, su sarkastišku hiperbolizavimu pabrėžia kiekvieno portreto bruožus nusakančius apie lytį, tapatybę, ar momentinę emociją išraišką [žiūrėti priedai nr. 3].

Kitas autorius panašia kūrybine maniera į prieš tai aptartą klaipėdietį V. Viningą yra Vilmantas Marcinkevičius, „<...> darbai reflektuoja nūdienio gyvenimo temas. Idėjine prasme jo tapyba tampa „sunkiasvore“, tačiau kontrastuoti stereotipinei tokio pobūdžio aliejinei tapysenai yra viena iš technologinių menininko siekiamybių. Tapytojas dirba aliejiniiais dažais taip, tarsi lietų akvarelę. Jis siekia suvaldyti ir sukontroliuoti tekantį dažą, kad viskas, ką matome drobėje, atrodytų padaryta lengvai, be pastangų, o įvairūs paliejimai sustotų ten, kur jiems reikia sustoti <...>“.²⁶ Vis tik panašumą tarp šių dviejų autorių išvelgčiau spalviniame kolorite, abiejų tapybinės plokštumos daugiau veikia kaip dėmių žaismas, o ne kaip detalizuotos išsmulkintos, aiškios struktūros. Lyginant šių dviejų autorių portretinės tapybos tipažavimą, Marcinkevičiaus personažai labiau lyriškesni, lengvesni, emocijos dažniausiai santūrios, ramios. Tik vienas kitas portretas, tarp tos egzistencinės ramybės, prasiveržia it vulkanas iš ryškių koloritų savo sukaustytu riksmu, pykčiu ir emociniu būviu. [žiūrėti priedai nr. 4].

Jau šeštus metus gyvenu ir studijuoju Šiauliuose, norėtu aptarti ir šio regiono dailininkų kūrybą, kurioje portretas gal ir neišsiskiria kaip vienalytis analizuojamų temų objektas, bet greičiau tampa tik kaip sudedamoji dalis ar pavieniai kūriniai.

Turbūt šiandiena daugiausiai dėmesio portretinei tapybai skiria, pakankamai neseniai į Šiaulių ir Lietuvos dailininkų būrį prisijungęs Dainius Trumpis. Autoriaus „<...> kūrinuose išblukintos išorės ir vidaus ribos įtaigiai brėžia gyvenimo ir mirties paraleles, o per skaičių simboliką įvaizdinami vidiniai demonai. Ekspresyviais mostais išliejami išgalvoto personažo skaudūs parpuolimų bei euforijų momentai, kuriuos autorius įvardina vidinio ar išorinio gyvenimo įvykio skaičiumi. Dėmesį prikaustantis žmogus-dėžė, kuris nors ir yra nematomas, neegzistuojantis, tačiau visuomenei keliantis išgąstį <...>“.²⁷ Tapytojo maniera, techniniai sprendimai man labiau artimesni su vaiko piešiniu ar net turintys prancūziškojo vaizdavimo stiliaus detalių – supaprastinimas, siluetai, iliustraciškumas. Įdomiai susijungia regis du nesuderinami ir priešprieša stojantys diskursai - lyrinė, šilta, žaisminga tapyba su „<...> baimės,

²⁵ BOČIŪLYTĖ, Rita. Apie Virginijų Vinigą. In *Menas dvaruose* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]

²⁶ PETKEVIČIENĖ, Julija. Vilmantas Marcinkevičius: kryptis – nemeluoti sau. In *Dailė* [interaktyvus]. 2009, [nr.] [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]

²⁷ JUREVIČIŪTĖ, Asta. Identifikuota realybė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]

nepakeliamų būsenų, siaubo motyvai, pažymintys egzistencinius, komercializuotus kultūrinio siaubo paradoksus bei aprėpiantys tranzitines vietas ir literatūros refleksijas <...>²⁸[žiūrėti priedai nr. 5].

Retai į viešumos erdves su savo kūriniais išeinantis Povilas Anikinas paskutinėje grupinėje parodoje „2+2“ Šiaulių dailės galerijoje pristatė retrospektyvinę tapybos darbų kolekciją su keletą nesenai sukurtų kūrinių. Nors ir pseudo Bacon`iška tapybos maniera užvaldžiusi Anikiną vis tik jo sukurtas portretas „Pastebėtas“ [žiūrėti priedai nr. 6] turi asmeninės stilistikos. Autorius su šiais portretais nusikelia į socialinius marginalų paribius ir pats portretas tampa ne dedikacija kažkokiam visuomenės veikėjui pretenduojantis į asmenines kolekcijas valgomajame, o įgauna kitą visuomeninį pavidalą. Kada vaizduojamas portretas dedikuojamas ir įvardijamas daugybiniu identitetu. Štai kad ir šis „Pastebėtas“ portretas asocijuojasi su nusikaltėlio, gal net visiems gerai žinomo teroristo Osamo Bin Laden tapatybe. Žinoma autorius tai puikiai maskuoja detalėmis, uždengtomis akimis, tik anatominiai bruožai gali išduoti apie numanomo personažo asmenį.

Ričardas Garbačiausko kūryba daugiausia siejama su aktais, figūratyvine unikalios proporcijų ir stilizavimo stilistika. Menininkas <...> stabiliai dirba figūratyvinės tapybos kryptimi, pastaruosius kelis metus studijuoja moters kūną. Jo aktai - kontrastas ekspresyviai, arsininkų laboratoriją menančiai, Ugnio Ratniko tapybai, lyg porcelianinė romantiškų vizijų projekcija <...>²⁹ Portretai veikia kartu su pačia figūra. Juose gausu lyriškumo, vidinės ramybės, melancholijos ir prozinio tragizmo... [žiūrėti priedai nr. 7].

Iš Šiaulių menininkų savo įvairialype kūryba nuo meninių akcijų, performansų iki tapybos ir grafikos išsiskiria Arūnas Uogintas. Išskirtinis analizuojamų temų pabrėžtumas, įgaunantys tapatumo pavidalą personažai varijuoją nuo socialinių marginalų (benamiai, miesto keistuoliai) iki pasaulinio lygio pop žvaigždžių personifikacijų. Portreto vaizdavimas labiausiai atspindi unikalios, menininko sukurtos autorinės technikos grafikos kūrinuose [žiūrėti priedai nr. 9].

Apibendrinant minėtų autorių kūrybą ir jų kaip kūrybos objektų analizuojamų portretų įvairovė džiugina savo įvairiapusiškumu. Svarbu pastebėti, kad šiandien portretas tampa daugiau kaip dedikaciją plačiaja prasme, tarsi būdas įsmeninti daugumos visuomenę, portretą ir analizuojamą personažą priskirti kiekvienam galerijos lankytojui. Daugelis autorių į portretą šiandien žvelgia kitoniškai. Arūnas Uogintas <...> drįsčiau teigti, kad šiuolaikinių menininkų projektai – tai ne tik žmogaus

²⁸ JUREVIČIŪTĖ, Asta. Identifikuota realybė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]

²⁹

būsenų, visuomenės požiūrio į vieną ar kitą objektą koncentravimas, bet ir bandymas ieškoti žmogaus psichologinių meninių projekcijų, metaforų ar asociacijų kilmės priežasčių. <...>³⁰

Būtina žvilgsėti ir į jauniausiųjų tapytojų šiandienines kūrybos tendencijas. Gal, dar visai šviežiai bręstančioje tapytojų kartoje portretas, ar žmogaus vaizdavimas ima užimti rimtesnes pozicijas kūrybinių idėjų paieškos lauke? Ir pagaliau lietuviškoji tapyba vėl išsivalys nuo banalių spalvinių, koliažinių abstrahuotų plokštumų.

Turbūt geriausiai tai nusako kasmetinėje, jau trečius metus Vilniuje rengiamas Jaunojo tapytojo konkursas, kurį praėjusiais 2011 metais įgijo ir tarptautinį statusą. Tokio kaip portreto kūrybinio žanro tarp atrinktų dalyvių nematyti, tik džiugina tai, kad nors figūratyvinių formų pasitaikė kiekvienais metais, ir be jų, kiekvienais metais priziniams laureatams tapo tie jaunieji tapytojai kurie savo kūryboje kaip kūrybinį centrą pasirinko žmogaus vaizdavimą ir kūrybinę koncepciją grindė šiandienai aktualiomis sociumo problemomis.

Andrius Zakarauskas 2009 metų prizo laimėtojas [žiūrėti priedai nr. 8] <...> Pasirinkdamas savo figūrą kaip centrinį motyvą, tačiau ją nuasmenindamas, autorius tapatina save su kūrėju, kūrybos objektu bei stebėtoju. Taip jis nagrinėja pačią tapybos mediją, jos bei tapytojo padėtį šiuolaikinėje kultūroje, dekonstruoja tapybos mitus bei kvestionuoja šiuolaikiniame mene susiklosčiusią hierarchiją. Pasitelkdamas esminius tapybos elementus – potėpį, spalvą bei kompoziciją Andrius Zakarauskas kuria asmeninę tapybos istoriją, į kurią aktyviai įtraukiamas žiūrovas. Tapybos ciklus jis nuolat papildo piešiniais, stiklo darbais bei nedidelėmis drobėmis su savita ženklų sistema, taip nubrėždamas ir sureikšmindamas patį kūrybos procesą <...>.³¹

Monika Būtirinaitė, Adomas Danusevičius, Indrė Ercmonaitė, Jolanta Kyzikaitė šie jaunieji tapytojai regis su nauja banga žada daug gero. Kiekvienas autorius savita stilistika ir kūrybiniu žmogaus vaizdavimu postmodernaus meno lauke piešia šiandieninio geopolitinio fenomenologinio sociumo diskursą.

³⁰ UOGINTAS, Arūnas. Trauminės teritorijos. In *Šiaurės Atėnai* [interaktyvus]. 2009-02-06 [nr.] 927 [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.]

³¹ ČERNIAUSKAITĖ, Neringa. Andrius Zakarauskas. In *Nacionalinės dailės galerijos Informacijos centras* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.]

1.2.2. Potretinė tapyba vakarietiškoje postmodernioje mene.

Nuvilnijusi modernizmo, šiandiena išsiskiriančio postmodernaus meno diskursai, kurių pradą vis tik kilęs iš vakarietiško kultūrinio identiteto, daro stiprią įtaką formuojantis Lietuvos dailei. Tarp tų kurie gręžiasi į vakarietiškas ideologijas esu ir aš, todėl mano pateiktą dailininkų sąrašą mane labiausiai imponuoja.

Viena iš žinomiausių britų menininkių, garsėjanti kaip netradicisku figūratyviu aktų, portretų vaizdavimo būdu – Jenny Saville. Savo kūryboje vaizduojanti žmogaus figūras, portretus, visai kitokia, pasibjaurėjimą sukeliančia estetika. Autorės kūryba orientuota į feminizmą. Savo kūriniuose nuolat pabrėždama moters kūno svarbą ir išskeldama priešpriešą moters kulto suvokimui, kurį pateikia populistinė žiniasklaida. Moterų figūros dažniausiai vaizduojamos storos, apkūnios, neproporcingos, arba priešingai – kaulėtos, neatitinkančios visuomenės nustatytų gražios moters kanonų [žiūrėti priedai 10, 11 pav.] Svarbų vaidmenį autorės kūriniuose atlieka tapybos darbų formatai, jų dydis siekia iki 4 metrų aukščio. Tokiuose formatuose, dažnai fotografinėje perspektyvoje, vaizduojamų moters figūrų masyvumas pribloškia žiūrovą, ne tik pačia pasibjaurėjimą keliančia emocija, bet ir gigantišku dydžiu. Figūros puikiai įkomponuotos formatuose, galva dažniausiai vaizduojama mažėjančia perspektyva į viršų. Belieka tik įsivaizduoti kokį emocinį šoką turi patirti stebėtojas prieš save išvydęs gigantišką, storą, gašliai už savo riebių šonų sugriebusią moters figūrą, iš viršaus siauru kampu žiūrinčią į subjektą.

Autorės kūryboje gausu tragizmo ir kančios. Portretų serijose realistiškai vaizduojami traumuoti lavonai, sužaloti, sudarkyti veidai. Kai kurie personažai tiražuojami net serijomis, kintant spalviniam koloritui, toniniam gyliui, autorė įprasmina to paties portreto daugiaformiškumą, tarsi pop arto Madonos, sutraumuotų vaikų portretai iškelia kitą idiliško, įsmeigto grožio sampratą.

Menininkė daug laiko praleido fotografuodama ligoninėse esančius pacientus, fiksavo jų emocijų išraiškas. Daug dėmesio skyrė plastinės chirurgijos metu atliekamoms operacijoms. Čia autorė įžvelgė dar vieną svarbią antifeministinę visuomenės požiūrį. Jaunos merginos, moterys neatitinkančios visuomenės stereotipų, fiziškai atrodančios nepatrauklios ir neįtelpiančios į jokių „gražios“ moters kanonus, patirdamos vidinius psichologinius išgyvenimus išdrįsta pakeisti savo išvaizdą taip, kad įtiktų šiandieninei visuomenei.

Santiago Ydáñez – ispanų tapytojas ne ką mažiau produktyvumu, darbų gigantiškumu ir ideologija atsiliekančias nuo Jenny Saville. Menininko tapybos maniera labiau primena tapybiškas fotografijas kintančias nuo monochrominių iki neryškių spalvinių gamų [žiūrėti priedai nr. 13].

Autoportretas yra žanras, kuris palygina menininką su jo paties darbu – atrodo, sako: "mano darbas man". Autorius darbuose realizuoja savo paties portreto analizes, kaip ir Žygimantas Augustinas. Santiago pasistato save prieš fotoaparato objektyvą ir fiksuodamas asmeninius portreto emocinius proveržius, serijinio kadravimo principu save pateikia žiūrovui. Tai tarsi psichoanalitiniai portretai kurių emocinė iškrova paveiki žiūrovui. Ydāñez vaizdų kalba mums, kaip daugumos menininkų – žvilgsnis į žmogaus sielos gelmes. Konceptualūs portretai tarsi emocinės kaukės už kurių esti individas su savo asmeniniu pasauliu ir egzistenciniais išgyvenimais.

Įdomus prancūzų menininkas Olivier de Sagazan. Pirmas įspūdis, pamačius performansą „Transfigurations/Pasikeitimai“ – šiurpą keliantis siaubas, nuogas, makabriškas, pirmykštis siaubas įtraukiantis regis į nesibaigiantį personažo portretinį daugialypiškumą, kas kartą stebina atvirumu ir antgamiška galia, nuo kurios negali atitraukti akių. Pats autorius performanso metu tampa tarsi gyva, tapybiška skulptūra, ant savo veido drastiškai drėbdamas molį, pildamas dažus ir kurdamas intuityvia mimiką, veido formą sukuria unikalius, fantasmagoriškus portretus [žiūrėti priedai 14 pav.].

Rumunijos tapytojas – Adrian Ghenie savo tapybos darbuose vaizduoja Europos istoriją, ypač akcentuojama tarpukario tematika. Tapybos darbų kompozicijas daugiau siedamas su vizijomis, sapnais prisiminimais [žiūrėti priedai 10 pav.]. Vizualizuojami portretai – beveidžiai, sustingę tarp realybės ir tikrovės, Autoriaus darbuose mano manymu puikiai jungiama aplinka su žmogaus figūra, neužbaigti abstraktūs portretai išnyrantys iš tamsaus fono. Puiki autoriaus paletė kintanti nuo tamsių pilkšvų atspalvių iki melsvų šaltų koloritų

Analizuojant portreto raidą šiandieninėje meno plotmėje norėtusi išskirti grupę menininkų, kuriuos vienija vienas bendras kūrybos objektas - veidas. Autoriai, tarp kurių yra ir Olivier de Sagazan, apsijungę bendru pavadinimu - „Quand le visame perd sa face/Kai veidas netenka savo išorės“. Skirtingų sričių menininkai interpretuoja žmogiškojo prado ir portreto, kaip žmogaus sielos atspindžio reikšmę. Tai gili analizė pasinerianti iki psichologinių, egzistencialistinių teorijų destruktvyvai atskleidžiančių šiandieninio žmogaus padėtį pasaulyje.

Šiuolaikinio meno kūrėjai dažnai nukrypsta iki neestetinių kūrinio vaizdavimo formų. Užuoat patenkinę žiūrovo geidulingus grožio potraukio klodus, juos pripildo atstumiančiais pasišlykštėjimo, bjaurasties ar net baimės pojūčiais. Kiekvienas galerijos lankytojas atvykęs, dažniausiai tikisi išvysti saldžius kūrinius, kupinus pozityvios estetikos, nuo kurios jo gyvenimas turėtų nušvisti rožinėmis spalvomis. Čia iškyla butaforinis klausimas. Kaip žiūrovas gali įvertinti grožį, jau prieš tai žinodamas, kad vienas ar kitas objektas savaime yra gražus? Susiformuoja vienpusis, paviršutiniškas ir primityvus grožio estetikos suvokimo lygmuo, kuris stebėtoją nei lavina nei ugdo. Čia galima paprastai išsakyti, kad grožis

yra gražu, be gilesnių pamąstymų ar įvertinimų. Kada pasirinkti kūrinio objektai tampa gražiais, kurioje formoje ar plotmėje objektas tampa gražiu? Į šiuos klausimus galime atsakyti tik žinodami ir suvokdami, kad vienas ar kitas objektas įgauna estetinį grožį išivaizduodami jį visai kitokioje formoje, kuri objektą paverčia priešingai bjauriu, negražiu. Elementariausias pažintinis pavyzdys – žydinti gėlė. Visi žinome ir suvokiame, kad žydinti ir kvepianti gėlė mums sukelia teigiamas emocijas ir pojūčius. Būtent tokioje padėtyje ją laikome gražia. Bet nežinodami, kad gėlė po kurio laiko nuvys, kad tas jos egzistavimo etapas kurį laikome gražiu yra laikinas, pavirs į bereikšmį sugniužusį šiaudą, nesuteikiantį mums jokių teigiamų emocijų vargu ar ją gebėtume įvertinti kaip grožį. Todėl kai kurie menininkai savo kūrybos objektus pasirenka vaizduoti ne tiesiogine grožio sampratos forma, kuri nusako grožio estetiką, bet priešingai, pasirenka mums negatyviai suvokiamus vaizdavimo būdus, kad tą bjaurastį savo vizijose patys įgalintume paversti grožiu. Tokiu grožiu, kuris yra suvokiamas ir priimtinas taip, kaip mes jį suvokiame. Autoriai pasirinkę ne tradicinį grožio suvokimo ir įvertinimo būdą, žiūrovus priverčia mąstyti, o netik lengvabūdiškai ir pigiai papirkti banalia, paviršutiniška vizija ir samprata. Savaiame aišku, kad tas meno kūrinys tampa neįkainojama vertybe ne tik profesionaliai ir realistiškai perteikdamas vaizdus, bet svarbiausia – priversdamas stebėtoją mąstyti, sukeldamas gilesnius vidinius išgyvenimus ir pojūčius.

II KŪRYBINIŲ DARBŲ REALIZAVIMAS

2.1 Darbo temos, idėjos paieškos

Magistrinio darbo temos atspirties tašku tapo mano bakalauro darbas, kuriame gilinausi į visuomenės atstumtojo personažo egzistencinę būtį ir jį supančią aplinką, o tapybos darbų cikle „Metamorfozės“ daugiau dėmesio skyriau pačiai aplinkai, nei personažo identifikavimui. Todėl magistro darbo paieškos pakrypo kiek kitokia linkme – paties žmogaus, portreto, figūros ieškojimais.

Taip pat suformuluoti darbo temą, problematiką ir kryptį įtaką darė stebint ir analizuojant šiuolaikinio meno parodas, performansus, video meno kūrinius, filmai ir perskaitytos knygos. Turiu pridurti, kad ir mano paties gyvenimiškos situacijos turi stiprų ryšį su darbo tema ir problema. Tam tikrais gyvenimo etapais teko bendrauti, stebėti ir dirbti su žmonėmis turinčiais psichinių, pataloginių ar neįgalumo sutrikimų. Buvimas ir bendravimas su tokiais žmonėmis, bandant įsijausti į jų vidinį pasaulį, bandymas pamatyti pasaulį jų akimis pakeitė mano suvokimą į mus supančią aplinką tiek globaliu, tiek individualiu, asmeniniu požiūriu.

Iš šiuolaikinio meno srovių mane labiausiai domina egzistencialistų kūriniai – literatūroje ir vizualiniame mene. Egzistencialistų iškeltos idėjos, naujas požiūris į žmogų ir jį supančią aplinką, „<...> autentiškumas, nerimo jausmas, susvetimėjimas, absurdiškumas, pasibjaurėjimas, transformacija, metamorfozės, susirūpinimas <...>“³² taip pat turėjo įtakos ieškant darbo temos. Francis Bacon (1909 – 1992) [žiūrėti priedai 5 pav.], Germaine Richier (1902 – 1959), Lucian Freud (1922) [žiūrėti priedai nr. 9– šių menininkų darbai mane žavi savo plastine išraiškos kalba.

Ieškojimų metu varijavau tarp visos figūros ir portretų. Figūrines kompozicijas bandžiau komponuoti į grupes ir pavienes priklausomai nuo temos ir idėjos.

Visuose kūrybiniuose darbuose pagrindiniu objektu tampa žmogus. Figūras dažniausiai vaizduoju iki pusės, didžiausią dėmesį sutelkdamas į portretą ir veido mimikas. Per faktūrinius ir spalvinius perėjimus siekiu išgauti kenčiančio, patyrusio fizinės ar emocinės traumas žmogų. Viename iš pirmųjų semestro darbų pavadinimu „Atstumtoji“ vaizduoju merginą lengvais baltais rūbais apsirėdžiusią, su apnuogintais pečiais ir užsidėjusią akinius. Kiek susigūžusi, kilsteltais pečiais ir pastumta galva į priekį – tai nesaugumo ir baimės išraiška. Tarsi norinčią pabėgti ir atsiskirti nuo ją supančios aplinkos.

³² DEMPSEY, Amy. Stiliai, judėjimai ir kryptys: enciklopedinis moderniojo meno vadovas. Vilnius: Presvika, 2004. 176p.

„Atstumtoji“ al., drb. 100x70 cm 2010 m.

„Kančia“ al., kartono plokštė 120x100 cm 2011 m.

„Ilgesys“ al. drb. 80x70 cm. 2011 m.

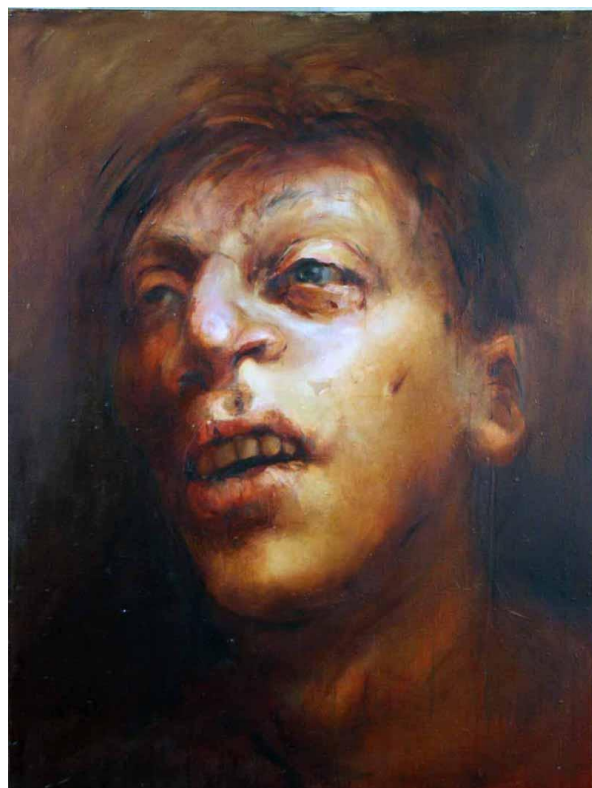

„Tylus skausmas“ al., kartono plokštė. 120x100 cm 2011m.

Portretų koloritai šilti, fonas daugiausia pilkšvai melšvas, šaltas. Didžiausią tapybinį dėmesį sutelkiu į portretą, atskirų veido detalių realistinį vaizdavimą tam, kad žiūrovo dėmesį susitelkti tik ties portretu ir atskiromis jo dalimis: nosį, lūpas, akis. Vaizduojami portretai sustingsta laike. Tai tarsi pagauto įvykio akimirka, sulaikiusi emocines veido išraiškas, kurios nusako apie vidinių personažų išgyvenamą egzistencinę būtį. Veidas tai tarsi knyga, kurioje kiekvienas brūkštelėjimas kaip randas išlieka ir nuolatos primena tai, ko dažnai nenorėtume prisiminti. Portretuose, gausu faktūrinių elementų, kurie veikia, kaip randai, atsivėrusios žaizdos po tam tikrų personažų išgyventų tragedijų.

„Po įvykio“ al. dr. 2011 m.

„Paskutinis Igorio atodūsis“ al. dr. 120x90 cm 2011 m.

„Pora“ al. dr. 140x180 cm

Darbe „Pora“ vaizduoju dvi – merginos ir vaikinų figūras. Išdidintas, degantis raudonų pustonių vaikinų portretas nusėtas, randų, mėlynių ir žaizdų išnyra iš pilkšvai žalsvo fono. Tai jauna socialinių marginamų pora, išgyvenanti vidinius tragizmo kupinus santykius. Jaunų šeimų žlugimas šiandiena dažnas reiškinys ir daugumai nebekeliantis nuostabos. Buitiniai barniai, smurtas, prievarta, alkoholizmas, finansiniai nepritekliai formuoja asocialias šeimas. Šeimos kaip mažiausios socialinės visuomenės grupės vertybių žlugimas. Kartu visuomenėje piešdami amoralius, siaurų geopolitinių sociumų portretus.

„Eilinė diena Irake“ al. dr. 140x184 cm 2011 m.

Figūrinėje kompozicijoje „Eilinė diena Irake“ iškeliami rytų šalių, Irano, Irako nepaliaujamo karo problematika. Nuolatinė įtampa, nežinia, baimė, priespauda, badas, nuolatinės artimųjų netektys, motinos skaičiuojančios savo prarastus vaikus. Gatvės pilnos žuvusiųjų lavonų, ligoninės perpildytos sužeistųjų. Nesibaigiančios raudos ir maldavimai...

Darbų cikluose „Hybrids“ ir „Niekas nenorėjo mirti“ apjungiamos pavienės, centrinių kompozicijų figūros, atliktos aliejinės tapybos ir grafinėmis priemonėmis: grafitas, anglis, pastelė, tušas. Figūros perteikia egzistencinę, psichologinę, emocinę žmogaus būseną. Uždengti, paslėpti veidai, slepiantys žmogaus tapatybę. Daugelis žmonių kenčia, užsidarę vidiniame savo pasaulyje, norėdami pabėgti nuo visuomenės, kad jų niekas nelieštų, nekliudytų, nesityčiotų, išgyvena sunkias ir sudėtingas traumas. Ciklas „Niekas nenorėjo mirti“ vizualizuoja ne taip seną mūsų lietuvių istorinį tragizmą – partizanų laikotarpį. Grupinėje nedidelių formatų miniatiūrose vaizduoju to meto žmogaus išgyvenimus.

„Hybrids“ mišri tehnika, kartonas. 84 x 59 cm. 2011 m.

Ciklas „Hybrids“ al. dr. 120x90 cm 2011 m. „Hybrids“ al. dr. 120x64 cm 2011 m.

Darbu ciklas „Niekas nenorėjo mirti“ mišri technika. 21x29 cm. 2011 m.

2.2 Darbo eiga – kompoziciniai, spalviniai ieškojimai, technologiniai bandymai

Bet kuri tapybos technika – akvarelė, akrilas, tempera ar aliejinė tapyba reikalauja ganėtinai daug technologinių žinių, be kurių neįmanoma pasiekti užsibrėžto tikslo. Galima sukurti daug idėjų, įsivaizduoti kaip turėtų atrodyti galutinis darbo variantas, be techninių žinių vargu ar šis tikslas bus pasiektas. Tapybos darbų kolekcijai pasirinkau pastozinės tapybos techniką aliejiniais dažais. Studijų metu gilindamasis į daugiasluoksnės aliejinės tapybos technikas ir ruošdamas eskizus, rinkau ir analizavau literatūrinius šaltinius, kuriuose išsamiai aprašytos aliejinės tapybos technikos (KARATAJUS, Vladas. Tapybos technika. Vilnius: 1967; д.и. киплик. ТЕХНИКА ЖИВОПИСИ. МОСКВА «СВАРОГ и К» 1998), parodų metu stebėti kitų menininkų technologiniai sprendimai.

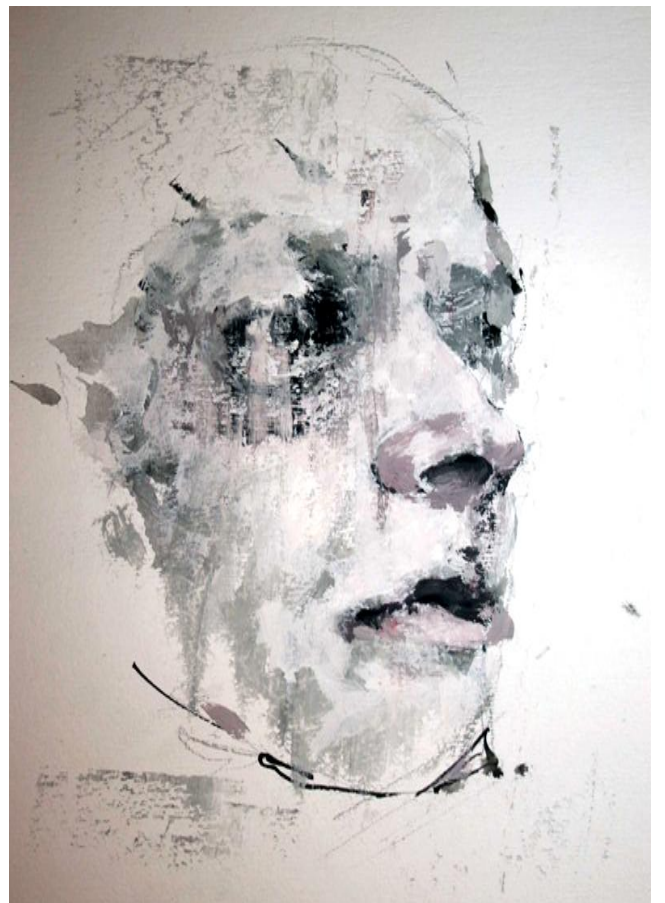
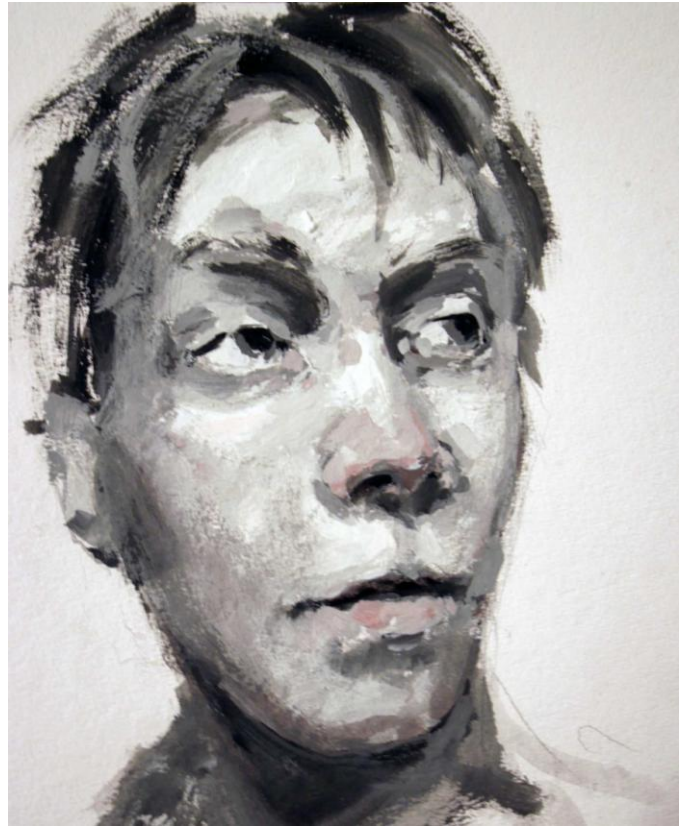
Eksperimentavau gruntuojant drobės, stebėjau kaip skirtingų mišinių gruntai sąveikauja su aliejiniais dažais, kuris gruntas labiausiai tinka mano tapybos stilistikai. Po daugelio bandymų pasirinkau želatininį emulsinį gruntą. Šis gruntas mažiau geria aliejų, jis labiau elastingesnis nei kiti kreidiniai gruntai, mažina drobės suskilinėjimo riziką. Taip pat analizavau aliejinių dažų rūšis, pigmentus, atitinkamų pigmentų sąveikas tarpusavyje ir t.t..

Pirminiai ieškojimai prasidėjo ne nuo tapybos, o nuo fotografijos. Susiradęs foto modelius, stačiau kompozicijas, keisdamas aplinkas, ieškodamas įdomesnių figūrinių kompozicijų ir rakursų. Buvo eksperimentuojama su portretais fotografuojant per stiklą, raišiojant siūlais ir virvėmis. Fotografijas koregavau Adobe Photoshop programa. Ant įvairių pastatų sienų ieškojau įdomesnių tekstūrinių, faktūrinių paviršių, juos taip pat fotografavau ir jungiau foto montažus su figūrinėmis portretų kompozicijomis. Kurdamas montažus galvojau apie galutinį kūrinio variantą. Kiekvienas koregavimas kompiuteriu – apgalvotas ir retušuotas tikslingai, įvertinant aliejinės tapybos galimybes. Dažna montažinė problema – tai kas sukuriama kompiuteriu, techniškai aliejiniais dažais išgauti yra neįmanoma arba galimas stiprus pakitimas nuo pirminės idėjos. Todėl foto montažai man buvo tik pradinis, pagalbinis variantas kaip galimo galutinio darbo eskizas. Foto montažai buvo tik atspirties taškas į kompoziciją ir piešinį.

Pirminiai portretų eskizai pradėti formuoti su grafinėmis priemonėmis ir akrilinais dažais ant popieriaus.

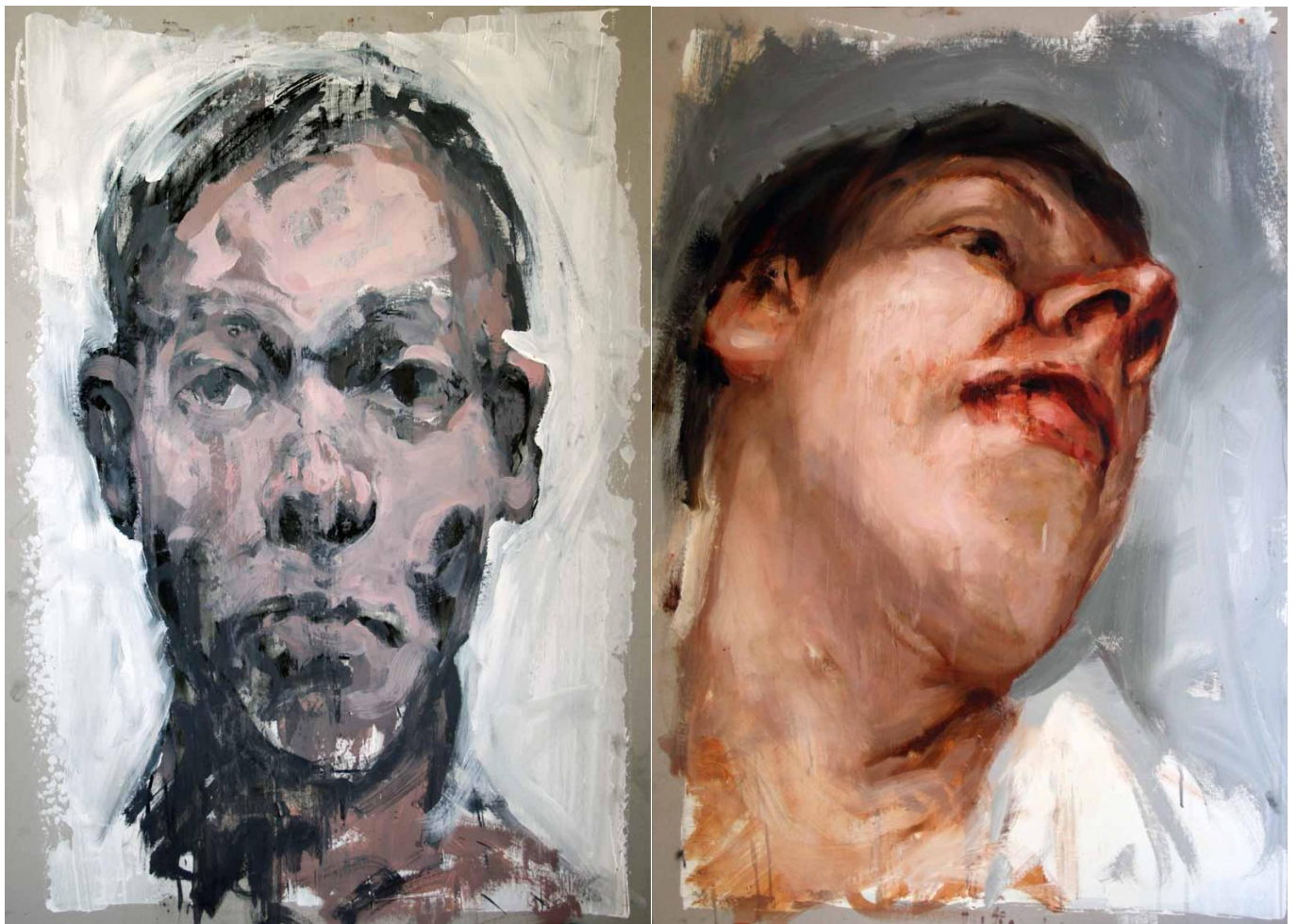

Portretų paieškos varijavo, nuo realistinio vaizdavimo iki abstrahuotų formų. Susikūrus ir atsirinkus foto montažus, ėmiausi gryninti savo dažų paletę. Papildomai maišiau dažus, juos analizavau, skiedžiau su linų aliejumi, laku, liquinu. Stebėjau kaip vienas dažas dengia kitą, kokie išgaunami toniniai perėjimai ir spalvinės gamos pakitimai. Analizavau lesiruotės technologiją ir skaidrių dažų specifikas.

Studijų metu eksperimentavau ieškodamas įdomesnių faktūrinių sprendimų ir tikslinių tapomo paviršiaus pakitimų. Prieš gruntuodamas drobę bėriau smulkių dulkių, žemių, sudžiūvusio grunto gabalėlių, siūlų, pieštuko drožlių ir t.t. Eksperimentavau ir su polietileno plėvele. Papildamas linų aliejaus su skiedikliu ir dažais jį prispaudžiau maistine plėvele, paliekant džiūti. Nudžiūvus ir nuėmus plėvę gaudavosi unikali, netikėta, tarsi sutrūkinėjusio ledo faktūra. Kolekcijos ieškojimo periode keletą darbų tapiau ant kartono plokščių. Čia faktūriniai bandymai buvo platesnio diapazono, nes pati medžiaga yra dėkingesnė nei drobė. Prieš gruntuojant plokštę ją kapojau, pjausčiau, daužiau, mėčiau daiktus, kad išgauti netikėtų ir ne tikslingai uždėtų faktūrų.

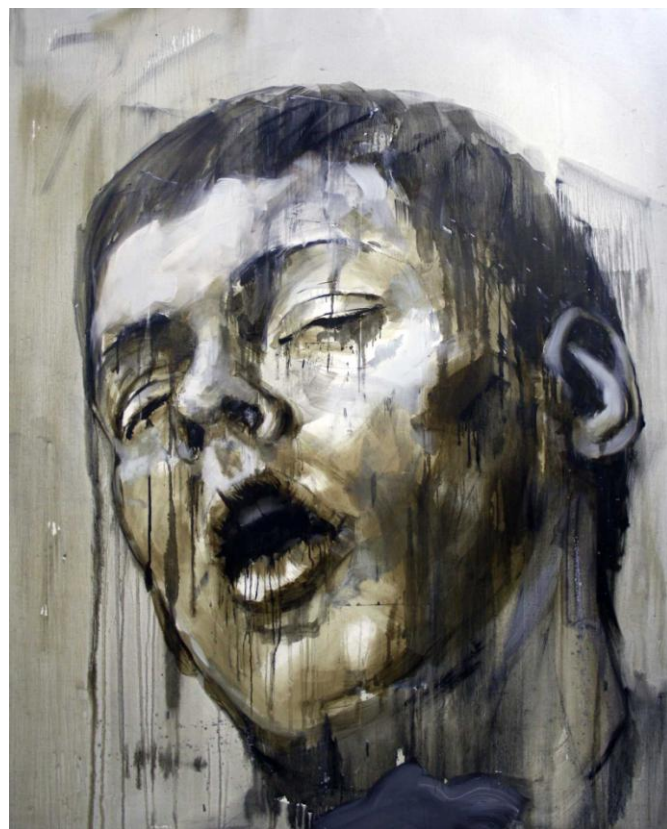
Persikėlus piešinį ant drobės projektoriaus pagalba kontūrus pervedžiojau akvarele, kad tapant aliejiniiais dažais neišnyktų piešinys. Prireikus galėjau nuvalyti pirmąjį aliejinių dažų sluoksnį ir nesibaiminti dėl piešinio. Tapyti pradėjau nuo toninio paveikslo sustatymo. Siekdamas sukcentruoti šviesą, bei toninius perėjimus pirminis sluoksnis buvo dengiamas natūralios umbros, juodo marso dažu. Nuo pirmųjų potepių stengiausi susikcentruoti ties vienu portretu, pasinerti į savo pašamonės vizijas ir viską perkelti ant drobės. Nuotaiką, emociją, faktūrinį paviršių formavau nuo pradinių etapų, kiekvienas dedamas sluoksnis turėjo praturtinti sekantį.

Tapiau ne vien tik su teptukais, dažų sluoksnių nubraukimui naudoju braukles, menteles, skudurus, faktūrinėms dėmėms – polietileno plėvelę. Pirminiai sluoksniai buvo daugiau abstrahuojami, siekiant uždengti reikiamaiais tonais ir sudėlioti plokštuminius pustonius, tik po to modeliuoti konkrečias detales. Netikėtumas, įvairūs nubėgimai, netikėtos dažų dėmės čia tik privalumas, kuris darbui suteikia savotiško originalumo ir nuotaikos.

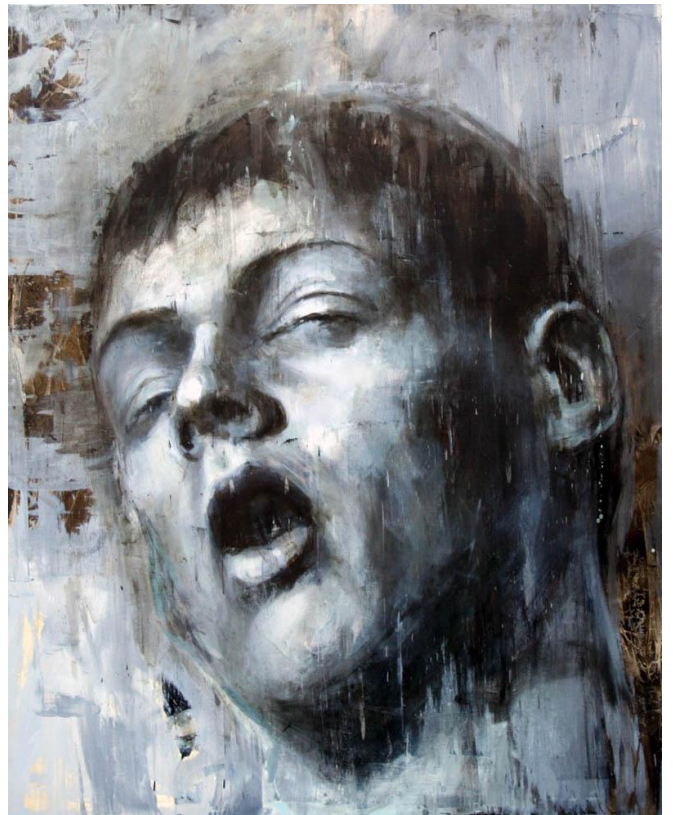
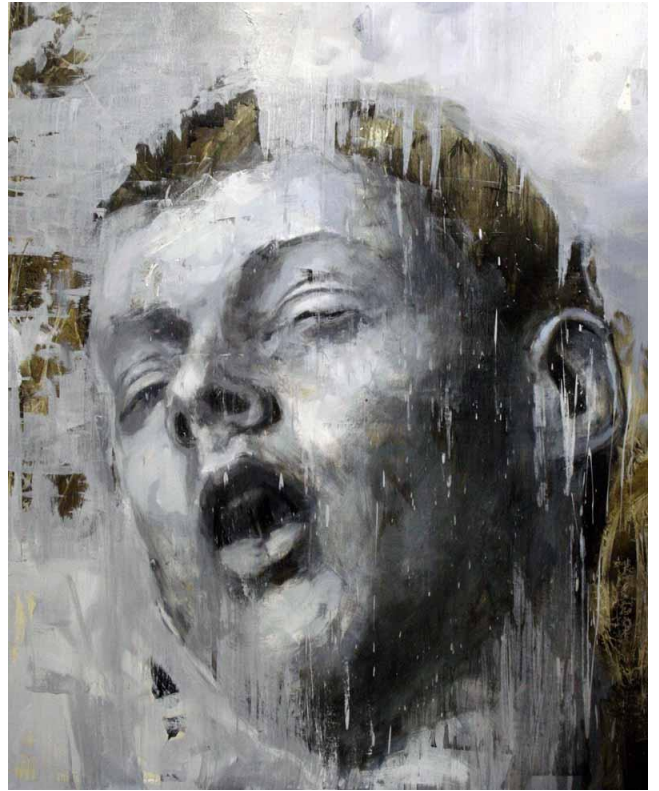
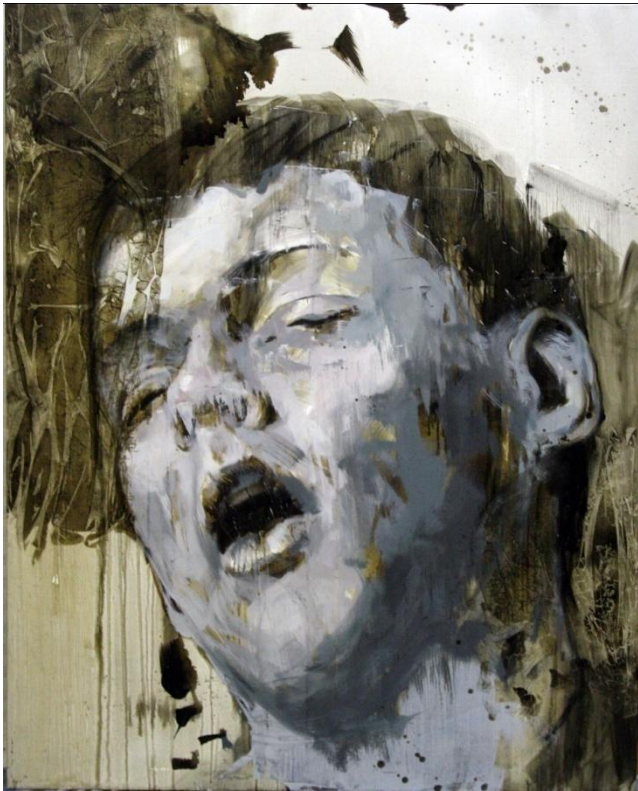
Visi darbai buvo tapomi nuosekliai, sluoksniškai, neužsistovint ties vienu portretu. Padengus vieną sluoksnį ėmiausi kito portreto, kad neužsistovėti ties vienu darbu. Nuolat tapant vieną darbą galimas nusistovėjimas, matymo lauko suvienodėjimas, darbo „užkankinimas“ ir tonų suniveliavimas. Todėl nuolat stengiausi sistemingai daryti trumpas pertraukas keisdamas darbus, kad išlaikyti vienodą

darbingumo tempą ir kiekvieną kartą sugrįžus prie kūrinio po tam tikro laiko pažvelgti į jį „kitomis akimis. Taip pat naudoju ir atvirkštinę vaizdo analizę – prieš darbą pasistatydamas veidrodį, galėjau į jį pažiūrėti kitu kampų nei jis atrodo natūroje. Tokiu būdu pastebimos klaidos ir būtinos korekcijos.

Po pirminių skaidrių sluoksnių ėmiau dengti balintus pustonius. Marso juodą, natūralią umbrą maišant su titano ir cinko baltalais, šaltesniems pustoniams pridėdant ultramarino, kadmio mėlyno. Siekiant išgauti skaidrumo – naudoju lesiruotės technikas. Dažus skiedžiau su specialiu skaistalu liquinu, jis puikiai skaidriną dažą, leidžia jį lengviau tolygiai paskirstyti ir greitina džiūvimą. Pirminiams sluoksniams lesiruotė suteikia toninio gylio, ji ypač naudinga formuojant šešėlines dėmes ar plokštumų suminkštinimui.

Ekspresyvūs, nuotaikingi potėpiai darbui suteikia gyvumo, nepastovumo. Veidai modeliuojami dideliame formate, nesinorėjo pateikti kaip visiško tipinio portretavimo, galimo sauso fotografinio vaizdavimo. Todėl darbuose nuo pirminių fotomontažų daug interpretavimo ir ieškojimų. Paties portreto modeliavimas, objekto medžiagiškumo perteikimas, veido odos faktūriškumas labiau akcentuojamas dėme o ne visišku realizmu, hiperbolizuotų tikrovių detalizavimu. Tokiu būdu paliekant žiūrovo vaizduotės individualioms interpretacijoms.

III KOLEKCIJOS „VEIDAI“ ANALIZĖ

Portretas – žmogaus emocijų, vidinių virsmų, priešpriešų, asmeninių diskusijų, susitapatinimų veidrodis, kuriame norime to ar ne geriausiai atsispindi mūsų vidinė tapatybė. Kiekvienas portretas savitas, unikalus ir išskirtinis savo bruožais veido mimika, nuotaika nupasakoja socialaus individo vidinius išgyvenimus. Darbų ciklas bendru pavadinimu „Veidai“ – vizualinė refleksija į mane supančių jaunų žmonių egzistencinę būtį postmodernioje visuomenėje.

Iš anksčiau analizuotų savo kūrybinių ieškojimų neatsitiktinai sustojau ties portretu. Nuolatinis žmonių veidų stebėjimas man – kasdienybė. Portretai gatvėje, autobuse, parke, prekybos centruose, mokykloje, stotyse, portretai dieną, naktį, miesto žmonių veidai ir kaimo atsiskyrėliai, jaunas, senas, ligotas ir praktikuojantis sveikuolis, emocionalus pozityvas ir visiškas apatijos pavyzdys. Mano šeimos, draugų portretai tampa knyga iš kurios daug lengviau skaityti, nei ko nors paklausti žodžiu ar bandyti ką nors paaiškinti. Portretus nuolat lyginu tarpusavyje, fiksuoju jų anatominius fragmentus, bruožų skirtumus ir panašumus. Odos spalva, tonai, pustoniai, poros, spuogai, randai, proporcijos - visa tai mane lydi nuolat. Todėl ir kolekcijos tematikai apsirinkau tik portretą atmesdamas visą figūratyvą. Veidas man labiau pažįstamas, artimas, veide randu daug daugiau atsakymų nei visame kūne.

Darbo cikle jaunų individų portretai vizualizuoja postmoderniosios kultūros įtaka, bene lengviausiai pažeidžiančiam socialiniam lygmeniui - jaunuomenei. Kaip ir buvo anksčiau analizuojama, Baumano globalizacijos padariniai postmodernioje kultūroje, bei visuomenės atstumtųjų personažų egzistencija tampa mano kolekcijos konceptualiąja dalimi. Pagrindu iškeliau socialinį individą ir vizualizuoju jų portretus.

Kolekciją sudaro penki darbai nutapyti daugiasluoksnės aliejinės tapybos technika. Monochrominių, sunkių švino atspalvių portretai, apsunkę nuo juos supančios realybės ir pasinėrę į vidines egzistencijos diskusijas. Vidiniai išgyvenimai, nerimas, skausmas visa tai atsispindi personažų portretuose. Portretai ramūs, tylūs, susikaupę savo vidiniame pasaulyje, savo giliu žvilgsniu žvelgiantys į mus, tarsi kviesdami pažvelgti į save patį.

Lyginant savo kolekciją su kitų Lietuvos autorių portretine kūryba, mano darbai išsiskiria savo spalviniu koloritu, formatų dydžiu, bei tapybine stilistika.

IŠVADOS

Remiantis literatūriniais ir vizualiniais šaltiniais buvo sukurta kūrybinių darbų kolekcija, atspindinti aktualias ir šiuolaikiškas, postmodernioje kultūroje egzistuojančio jauno žmogaus problemas. Kolekcijos tematika atsikleidė darbų cikle varijuodama tarp portretinio kompozicijų. Rengdamas kolekciją sistemingai realizavau iškeltą tikslą bei uždavinius.

Darbo kūrybos eigoje patirti išgyvenimai, mane praturtino visapusiškai. Domėdamasis literatūra ir nagrinėdamas kitų menininkų darbus, gilinau savo žinias, išmokau iškelti tikslus ir uždavinius, atlikti savianalizę ir analizuoti savo kūrybą su kitais menininkais. Kūrybinio darbo metų – atrasti nauji meniniai, technologiniai sprendimai bus mano tolimesnės kūrybos tąsa.

Įdėtomis pastangomis ir darbo rezultatu esu patenkintas.

LITERATŪRA

1. BAUMAN Z. *LiquidModernity*, Cambridge, Oxford, Malden: Polity Press, 2000.
2. BAUMAN Z. *In Search of Politics*, Cambridge UK, Oxford UK: Polity Press, 1999.
3. BAUMAN Z. *Thinking Sociologically*, Oxford UK and Cambridge USA: Blackwell, 1993.
4. BAUMAN Z. *Freedom*, Open University Press, 1988.
5. BAUMAN Z. *WastedLives: Modernity and its Outcasts*, Cambridge and Oxford UK, Malden USA: Polity Press, 2004.
6. BAUDRILLARD J. Simuliakrai eina pirma // *Simuliakrai ir simuliacija*, Vilnius: Baltos lankos, 2002.
7. BAUMAN Z. *WastedLives: Modernity and its Outcasts*, Cambridge and Oxford UK, Malden USA: Polity Press, 2004.
8. BAUMAN Z. *Work, Consumerism and the New Poor*, Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1998.
9. DEMPSEY, Amy. *Stiliai, judėjimai ir kryptys: enciklopedinis moderniojo meno vadovas*. Vilnius: Presvika, 2004. 304 p. ISBN 9955567139.
10. ECO U. Reports from the Global Village // *Travels in Hyperreality: Essays*, vol. 3, London: Picador, 1987.
11. GARBAČIAUSKAS, Ričardas; TAMOŠIŪNAS, Teodoras. *Metodiniai patarimai rengiantiems dailės magistrantūros baigiamuosius darbus*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006. 43 p. ISBN 9986-38-648-9.
12. PANKŪNAITĖ, Birutė. Iš *Emisija 2004 – ŠMC*. Vilnius: Šiuolaikinio meno centras, 2005, p 114.
13. MANIUKAITĖ, Gražina. *Filosofija. Sociologija*. Lietuvos mokslų akademija. 2007, t. 18, p. 45 – 54.
14. UOGINTAS, Arūnas. *Keistuolio fenomenas šiuolaikiniame mene*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009. 75 p. ISBN 978-9986-38-971-2.
15. ŽUKAUSKAITĖ, Audronė. Metamorfozės: filosofija ir gyvūniškumas. In *Filosofiniai tyrimai: ribų problema* [interaktyvus]. 2006, [nr.] 9 [žiūrėta 2010 m. gegužės 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kfmi.lt/athena/pdf/1/71-81.pdf>>.
16. ČERNIAUSKAITĖ, Neringa. Šaižus Žygimanto Augustino juokas. In *Šiaurės Atėnai* [interaktyvus]. 2005-04-16 [nr.] 745 [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=745&kas=straipsnis&st_id=3918>.
17. ANDRIUŠKEVIČIUS, Alfonsas. Šarūno Saukos postmodernizmas. In *Meno Lietuva* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.culture.lt/Lietuva/esme/page1.htm>>.

18. BOČIŪLYTĖ, Rita. Apie Virginijų Vinigą. In *Menas dvaruose* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]
Prieiga per internetą: < <http://www.menasdvaruose.lt/index.php?page=2&mid=94&lang=lt>>.
19. PETKEVIČIENĖ, Julija. Vilmantas Marcinkevičius: kryptis – nemeluoti sau. In *Dailė* [interaktyvus]. 2009, [nr.] 1. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]
Prieiga per internetą: < <http://test.svs.lt/?Daile;Number%28270%29;Article%286567%29;>>.
20. JUREVIČIŪTĖ, Asta. Identifikuota realybė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 19 d.]
Prieiga per internetą: < <http://www.antasmoncys.com/lt/Naujienos.html?article=62;p=15;>>.
21. UOGINTAS, Arūnas. Trauminės teritorijos. In *Šiaurės Atėnai* [interaktyvus]. 2009-02-06 [nr.] 927 [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.] Prieiga per internetą: < http://www.culture.lt/satenai/?st_id=16561>.
22. ČERNIAUSKAITĖ, Neringa. Andrius Zakarauskas. In *Nacionalinės dailės galerijos Informacijos centras* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. lapkričio 30 d.]
Prieiga per internetą: < [http:// http://ic.ndg.lt/index.php?id=213](http://ic.ndg.lt/index.php?id=213)>.

PRIEDAI

[1 pav.] Žygimantas Augustinas „Trisdešimtmetis“
2004-2005 al. drb. 100 x 70 cm

[2 pav.] Šarūnas Sauka „Autoportretas“ al. drb. 38x46cm

[3 pav.] Virginijus Viningas „Panikuojantis“ 2008m.
akr. drb. 110x90cm

[4 pav.] Vilmantas Marcinkevičius „Dikatoriaus
moteris“ 2008m. akr. al. drb. 200x100cm

[5 pav.] Dainius Trumpis „Liūdnos mergaitės portretas“ mišri technika 170cmx150cm

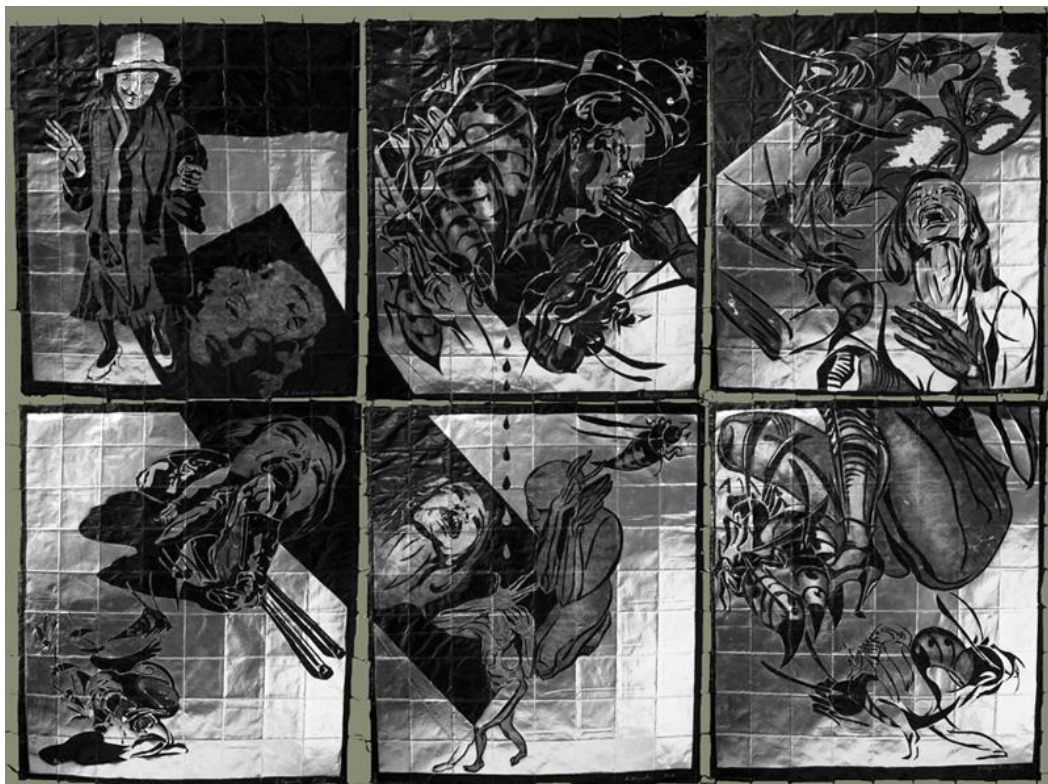
[6 pav.] Povilas Anikinas „Pastebėtas“ al. drb. 2009m.

[7 pav.] Ričardas Garbačiauskas „Vienas“ al. drb. 2002 m.

[8 pav.] Andrius Zakarauskas „Horizontalūs potepiai“ al. drb. 170x165 cm 2009m.

[9 pav.] Arūnas Uogintas „Ubagų madona“ 380x415 cm autorinė technika sintaudinys akrilas aliumfolija 2010m.

[10 pav.] Jenny Saville [11 pav.] Jenny Saville „Raudona žvaigždės galva“ al. drb. 2006m.

252x178cm

[12 pav.] Santiago Ydanez „Autoportretas“ akr. al. drb. 2010m.

[13 pav.]

[10 pav.] Olivier de Sagavan „Transfigurations“ 2010 m.

DARBŲ CIKLAS „VEIDAI“

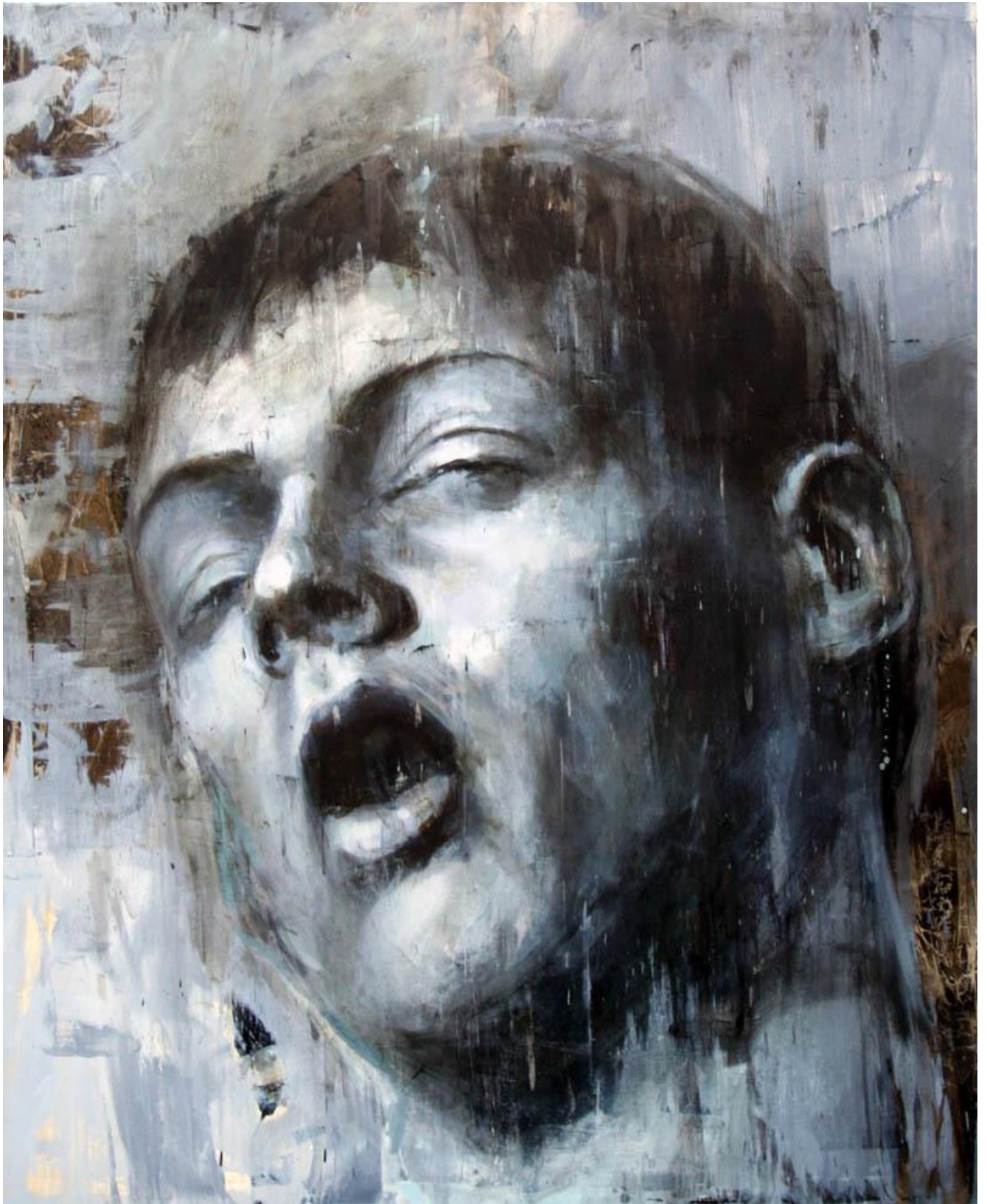
Iš ciklo „Veidai“ aliejus, drobė, kartono plokštė 160x130 cm 2012 m.

Iš ciklo „Veidai“ aliejus, drobė 180 x130 cm 2012 m.

Iš ciklo „Veidai“ aliejus, drobė 180 x 145 cm 2012 m.

Iš ciklo „Veidai“ aliejus, drobė 180 x 145 cm 2012 m.

Iš ciklo „Veidai“ aliejus, drobė 180 x 145 cm 2012 m.

MAGISTRO DARBAS SKAITMENINIAME VARIANTE